

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Γεωπολιτική Ανάλυση, Γεωστρατηγική Σύνθεση

και Σπουδές Άμυνας και Διεθνούς Ασφάλειας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

Το επίμετρο του Π. Κονδύλη στην *Θεωρία του πολέμου* και οι συγκλίσεις και αποκλίσεις της σκέψης του, σε συνάρτηση με την μέθοδο της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως του Ι. Θ. Μάζη.

Επόπτες:

Ιωάννης Θ. Μάζης, κύριος επιβλέπων, Ομότιμος Καθηγητής, Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών, ΕΚΠΑ

Δρ Μάρκος Τρούλης, Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών, ΕΚΠΑ

Δρ Αλέξανδρος Στογιάννος, Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών, ΕΚΠΑ

Ονοματεπώνυμο: Αικατερίνη Καραγιάννη

Αθήνα 2024

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Στη μητέρα μου

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Εισαγωγή.....	7
1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις-Ιστορική Αναδρομή.....	12
1.2 Επισκόπηση βιβλιογραφίας-State of the Art	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Μεθοδολογία	21
2.1 Περιγραφή της μεθοδολογίας	21
2.2 Ανάλυση θέματος.....	21
2.3 Περιγραφή της έρευνας	23
2.4 Ερευνητικοί περιορισμοί.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Γεωπολιτική Ανάλυση	25
3.1 Θεμελιώδεις αρχές της σκέψης των Κονδύλη και Μάζη: Συγκλίσεις – Αποκλίσεις	25
3.2 Ανάλυση του Επιμέτρου Κονδύλη και οι αναλύσεις Μάζη: Συγκλίσεις – Αποκλίσεις .	30
3.3 Αξιολόγηση θέσεων Κονδύλη και Μάζη βάσει του πυλώνας Άμυνα / Ασφάλεια.....	34
3.4 Σύγκριση της σκέψης του Κονδύλη με την ΣΓΑ του Ι. Θ. Μάζη	38
3.5 Ζητήματα Ορολογίας στον Κονδύλη και στον Μάζη: Διαφορές και συγκλίσεις	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Γεωπολιτικό Υπόδειγμα	50
4.1 Αποτίμηση της πρότασης Κονδύλη για προληπτικό πλήγμα Ελλάδος κατά Τουρκίας	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Γεωστρατηγική Σύνθεση	67
5.1 Οι έννοιες της Γεωστρατηγικής στον Κονδύλη και στον Μάζη: Συγκλίσεις – Αποκλίσεις	67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: Συμπεράσματα - Επίλογος	69
Βιβλιογραφία	71

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Εισαγωγή

Στην ανά χείρας μελέτη, προσδοκώμενος στόχος είναι η παρουσίαση των κοινών δομικών στοιχείων και των διαφορών ανάμεσα στην θεωρητική σκέψη του Π. Κονδύλη και τις θεμελιώδεις αρχές της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης του καθηγητή Ι. Θ. Μάζη. Ως μελέτη περίπτωσης για την συγκριτική ανάλυση, χρησιμοποιήθηκε το Επίμετρο στη Θεωρία του Πολέμου του Π. Κονδύλη, ένα δοκίμιο στρατηγικής ανάλυσης των σχέσεων Ελλάδας και Τουρκίας, που σύμφωνα με τον συγγραφέα αποτελεί διαχρονική αποτύπωση της ελληνικής πραγματικότητας.

Η άποψη του Π. Κονδύλη πως «το απαραίτητο υπόβαθρο και πλαίσιο της υγιούς αυτεπίγνωσης είναι η γνώση του ευρύτερου περιβάλλοντος κόσμου, μέσα στο οποίο καλείται να δράσει ένα ατομικό ή συλλογικό υποκείμενο, αποτιμώντας κατά το δυνατόν νηφάλια τις δυνατότητες του»¹ παραπέμπει σε ορθολογικό τρόπο σκέψης και μια ρεαλιστική θεώρηση της πραγματικότητας κατά το πρότυπο του Θουκυδίδη. Πράγματι, μια εμπεριστατωμένη σύλληψη και γνώση του χαρακτήρα των κινητήριων δυνάμεων και των ιστορικά ενεργών υποκειμένων, οξύνει την λεπτότητα της κρίσης και ωθεί στη λήψη ορθολογικών αποφάσεων τόσο στο παρόν όσο και το μέλλον².

Η κλασσική πολιτική, κοινωνιολογική και ιστορική ανάλυση από τον Θουκυδίδη έως σήμερα, μας παρέχει επαρκή εργαλεία για να δούμε τα πράγματα βαθύτερα και προ παντός μας διδάσκει να επικεντρώνουμε την προσοχή μας στην υφή των ατομικών και συλλογικών υποκειμένων και να την βλέπουμε στην ιστορικότητα της³. Ως εκ τούτου, για τον Κονδύλη, μια περιγραφή της σημερινής πλανητικής κατάστασης, η οποία θα ήθελε να προσανατολιστεί προς το μέλλον, «οφείλει να εξάρει εκείνες τις απόψεις των καίριων ιστορικών παραγόντων, στις οποίες αποδίδει δυναμική ικανή να διαμορφώσει γεγονότα». Οφείλει να εντοπίσει την ιδιαιτερότητα της κατάστασης και, αν υφίστανται ιστορικές συνέχειες, να εξηγήσει τις μεταμορφώσεις των σταθερών μεγεθών με την ανάλυση του κοινωνικοϊστορικού χαρακτήρα των δρώντων υποκειμένων⁴.

Αναμφισβήτητα, η πλανητική πολιτική δημιουργεί μια κατάσταση, μέσα στην οποία όλα τα κράτη αναγκάζονται να προσδιορίσουν την πολιτική τους συμπεριφορά

¹ Π. Κονδύλης, *Πλανητική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο*, Αθήνα: Θεμέλιο, [1992], 2011², 152

² Π. Κονδύλης, *Πλανητική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο*, ό.π., 11-12

³ Π. Κονδύλης, *Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα: Τομές στην πλανητική πολιτική περί το 2000*, Αθήνα: Θεμέλιο, [1998], 2000², 11

⁴ Π. Κονδύλης, *Πλανητική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο*, αυτόθι

με κριτήριο τον συσχετισμό δυνάμεων όχι μόνο σε τοπικό ή περιφερειακό αλλά σε πλανητικό επίπεδο, αναδεικνύοντας την σημασία της ισχύος και τον κυρίαρχο ρόλο των εθνικών κρατών ως φορέων ισχύος στο διεθνές περιβάλλον⁵.

Κάθε κράτος ωστόσο, μετέχει σε διαφορετικό βαθμό, σε διαφορετική έκταση και με διαφορετικό τρόπο στο πλανητικό γίγνεσθαι. Και η αιτία πρέπει να αναζητηθεί αφενός στη σπουδαιότητα της γεωπολιτικής του θέσης και τη δομή των σχέσεων με τις πλανητικές δυνάμεις αφετέρου στην άσκηση ενεργής εξωτερικής πολιτικής από μέρους του με σκοπό την εδραίωση και διεύρυνση της ισχύος του. Στην περίπτωση των μικρών ή μεσαίων δυνάμεων, το γεωπολιτικό τους δυναμικό έχει ουσιώδη σημασία ως προς τον προσδιορισμό των σχέσεων τους με πλανητικές δυνάμεις οι οποίες αναζητούν περιφερειακούς δορυφόρους, τοποτηρητές ή εταίρους δηλαδή την ανάθεση περιφερειακών καθηκόντων σε σύμμαχες δυνάμεις. Ως εκ τούτου, η κατανόηση τόσο της συμπεριφοράς όσο και της διαφορετικής δυνατότητας επιρροής έκαστου κρατικού δρώντα συνίσταται στη συνολική θέση ισχύος και την ιστορικοκοινωνική του παρουσία σε έναν συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο αλλά και στην επαφή του με δυνάμεις πλανητικές και πως αυτό θα εκμεταλλευτεί την ενδεχόμενη υπεράσπιση ξένων συμφερόντων ώστε να εδραιώσει και να διευρύνει τη δική του περιφερειακή θέση ισχύος.

Για τον Π. Κονδύλη, η ιστορικοκοινωνική παρουσία ενός δρώντα συνιστά μια από τις τρεις διαστάσεις του γεωπολιτικού δυναμικού ενός συλλογικού υποκειμένου. Στο ευρύτερο επίπεδο γενικότητας, μπορούμε να ορίσουμε το γεωπολιτικό δυναμικό ως την ιστορικοκοινωνική παρουσία ενός συλλογικού υποκειμένου που με την πολιτική και λοιπή δυναμική του γεμίζει έναν ορισμένο γεωγραφικό χώρο. Όπως συγκεκριμένα γράφει, «η συμπλοκή των δύο συνθετικών στον όρο «γεωπολιτική» δεν υποδηλώνει μια αναγκαία αιτιώδη συνάφεια, δεν σημαίνει ούτε ότι η πολιτική καθορίζει οπωσδήποτε τη γεωγραφία ούτε ότι η γεωγραφία καθορίζει οπωσδήποτε την πολιτική. Σημαίνει πολύ περισσότερο ότι η πολιτική δεν μπορεί παρά να αναπτύσσεται σε στενή συνάφεια με έναν συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο και στην Ιστορία εναπόκειται να αποφασίσει με ποιάν έννοια και ποιάν απόκλιση θα καταστεί αμφίδρομη η σχέση αυτή»⁶.

Με αυτή την έννοια το γεωπολιτικό δυναμικό της ελληνικής πλευράς, ως το 1920, αποτυπωνόταν πολύ περισσότερο στο έθνος παρά στο κράτος δηλαδή το έθνος

⁵ Π. Κονδύλης, *Πλανητική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο*, ό.π., 13

⁶ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, Αθήνα; Θεμέλιο, [1997] 2017⁵, 384

ως ελληνική εθνική οντότητα και ως πολιτισμικό μέγεθος ήταν πολύ ευρύτερο από το κράτος. Έκτοτε το έθνος συνέπεσε με το κράτος όχι γιατί το κράτος διευρύνθηκε αλλά γιατί το έθνος ακρωτηριάστηκε και συρρικνώθηκε λόγω της ανικανότητας του ελληνικού κράτους και της ελληνικής διπλωματίας να ασκήσει μακρόπνοη εθνική πολιτική βασισμένη στη γνώση και την στάθμιση των διεθνών παραγόντων. Συνέπεια της γεωπολιτικής αυτής συρρίκνωσης είναι η απουσία ζωτικών ιστορικών στόχων ικανών να κινητοποιήσουν συλλογικές δυνάμεις σε αντίθεση με την Τουρκία η οποία κοιτάζει πέρα από τα σύνορα της λόγω της υπερεκχείλισης του γεωπολιτικού της δυναμικού αλλά και της χρησιμοποίησης του πολιτισμικού όπλου του ισλαμιστικού κινήματος ως στρατηγικό της πλεονέκτημα.

Κατά μια δεύτερη έννοια, το γεωπολιτικό δυναμικό ενός έθνους «.. συνιστούν οι ευρύτεροι χώροι μέσα στους οποίους εκδιπλώνει την πρωτογενή του ενέργεια με ποικίλους (οικονομικούς, πολιτισμικούς, στρατιωτικούς κ.τ.λ.) τρόπους, αλλά πάντα σε συνάφεια με υπέρτερους πολιτικούς σκοπούς. Οι χώροι αυτοί συναρτώνται με το βεληνεκές της πρωτογενούς ενέργειας του έθνους, με τη γεωγραφία και με τα Ιστορικά προηγούμενα»⁷. Από την άποψη αυτή η Τουρκία διαθέτει ακμαία εθνική οντότητα αποτυπωμένη σε ένα πολυδιάστατο πλέγμα κοινωνικών, οικονομικών και στρατιωτικών παραγόντων καθώς και σημαντικά γεωπολιτικά πλεονεκτήματα σε σχέση με περιοχές όπως η Κεντρική Ασία με την οποία την συνδέουν ιστορικές ρίζες, και οι οποίες θα διαδραματίσουν κρίσιμο ρόλο στις πλανητικές εξελίξεις του 21^{ου} αιώνα.

Η τρίτη και στενότερη έννοια του κατά Κονδύλη γεωπολιτικού δυναμικού, αφορά στα γεωγραφικά δεδομένα και προσεγγίζεται συγκριτικά γιατί η γεωγραφία δίνει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα μονάχα σε σχέση με κάποιον άλλον και ότι συνιστά από τη μια άποψη πλεονέκτημα μπορεί από άλλη να συνιστά μειονέκτημα⁸. Έτσι, στο Επίμετρο παρουσιάζει μια ολιστική συγκριτική ανάλυση του γεωπολιτικού δυναμικού της Ελλάδας και της Τουρκίας, ενταγμένη σε ένα πολιτικό και ιστορικό πλαίσιο, ανάλυση που συνδέεται με το πρόβλημα της πιθανής στρατηγικής φυσιογνωμίας ενός ελληνοτουρκικού πολέμου στο προσεχές ή απώτερο μέλλον.

Με βάση τα ανωτέρω γίνεται αντιληπτό, ότι οι γεωπολιτικές παράμετροι δύνανται να επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική έκαστου κρατικού δρώντα, η άσκηση της οποίας είναι άμεσα συνυφασμένη, μέσω μιας δομικής και αιτιώδους

⁷ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π., 389

⁸ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π. 392

σχέσης με την εσωτερική του πολιτική. Για το λόγο αυτό, ο Κλαουζεβιτς υποστηρίζει πως η εσωτερική πολιτική οφείλει να διαμορφώνεται με κριτήριο τις ανάγκες στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής ώστε το κράτος να μεγιστοποιεί τις δυνάμεις του και έτσι να εξασφαλίζεται η αυτοσυντήρηση και η περαιτέρω επίταση της ισχύος του.⁹

Δίχως αμφιβολία, για τον Π. Κονδύλη το κοινωνικό-ιστορικό συγκροτείται και δημιουργείται από το ανθρώπινο πράττειν. Και οι κοινωνικοιστορικές εξελίξεις συναρτώνται με αλλαγές των πολιτικών υποκειμένων και της αύξησης της ισχύος τους. Για τους ρεαλιστές, όπως ο ίδιος, τα κράτη επιδιώκουν την ισχύ χάριν της επιβίωσης τους και του εθνικού συμφέροντος αλλά και προκειμένου να αποτελέσουν ανταγωνιστικές και βιώσιμες πολιτικές μονάδες μέσα στο πλανητικό γίγνεσθαι. Γιατί «ισχύς είναι η επιτυχής αυτοσυντήρηση μέσω μιας αυτοεπίτασης ικανής να διασφαλίσει ή να βελτιώσει την σχετική θέση ενός ορισμένου φορέα ισχύος απέναντι σε άλλους ανταγωνιστικούς»¹⁰. Η ισχύς δηλαδή απαιτείται για την εξασφάλιση κάθε εθνικού στόχου είτε πρόκειται για παγκόσμια ιεραρχία είτε για την αποτροπή κάθε ενοχλήσεως.

Ασφαλώς, η κοσμοθεωρία του εκκινείται περισσότερο από την εμπεριστατωμένη ανάλυση των κινητηρίων δυνάμεων και μακροπρόθεσμων συντελεστών της εξέλιξης στην ιστορική διαχρονία. «Η επικέντρωση στην μακροϊστορία φανερώνει την επιστημονική προσήλωση επί του θεατού και όχι επί της εικασίας».¹¹ Ωστόσο, το γεγονός ότι η θεωρία του είναι ιστορικά προσδιορισμένη δεν αποδεικνύει τη σχετικότητα της. Όπως ο ίδιος λέει, την αλήθεια των θεωριών πάνω στα ανθρώπινα πράγματα δεν την παρακωλύει η ιστορική τους εξάρτηση, αλλά η ηθική-κανονιστική τους δέσμευση¹². Η θεμελίωση επομένως αιτιωδών σχέσεων και η εξαγωγή συμπερασμάτων ορίζονται κατά κύριο λόγο επί τη βάση της ιστοριογραφίας. Ως εκ τούτου, η ορθολογικότητα μιας απόφασης ταυτίζεται απολύτως με την ιστορική της συγκεκριμενοποίηση και αντιστοιχεί με την δεδομένη ιστορική στιγμή.

Ο καθηγητής Ι. Μάζης, από διαφορετική επιστημονική σκοπιά, εστιάζει σε διαρκείς και σταθερούς παράγοντες της γεωγραφίας και θέτει στο επίκεντρο της ανάλυσης του το ζήτημα της κατανομής ισχύος με γεωπολιτικούς όρους.

⁹ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π. 55

¹⁰ Π. Κονδύλης, *Επιστήμη, Ισχύς και Απόφαση*, Αθήνα: Στιγμή, 2001, 17

¹¹ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, Αθήνα: Λειμών, 2021, 89

¹² <https://kondylis.wordpress.com/2012/07/01/terpstra/> Δέκα ερωτήσεις [ημερ. πρόσβασης: 20/12/2023]

Η γεωπολιτική είναι η μελέτη της επίδρασης της γεωγραφίας στις διεθνείς σχέσεις και στη διεθνή πολιτική. Ως θεωρία χωρικών αλληλεξαρτήσεων και ιστορικής αιτιότητας, η γεωπολιτική αναλύει και συσχετίζει σταθερούς και μεταβλητούς γεωγραφικούς παράγοντες καταλήγοντας σε συμπεράσματα κατανομής ισχύος στη διεθνή πολιτική¹³.

Συμφώνως προς τον Μάζη, «Γεωπολιτική ανάλυση ενός γεωγραφικού συστήματος ανισορρόπου κατανομής ισχύος καλείται η γεωγραφική εκείνη μέθοδος η οποία μελετά, περιγράφει και προβλέπει τις συμπεριφορές και τις επιπτώσεις των σχέσεων των αντιτιθεμένων και διακριτών διεθνών δράσεων ανακατανομής ισχύος και των ιδεολογικών μεταφυσικών που τις καλύπτουν, στο πλαίσιο των γεωγραφικών Συμπλόκων που οι δράσεις αυτές εντοπίζονται και λειτουργούν».¹⁴

Εντός του ανωτέρω πλαισίου, ο μεθοδολογικός και επιστημονικός προσανατολισμός του ερευνητικού προγράμματος της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης, βασίζεται στην ανάλυση της σχέσης μεταξύ των δεδομένων του χώρου και της ισχύος εντός συγκεκριμένων υποσυστημικών χώρων με μαθηματικά και γεωγραφικά εργαλεία ώστε «μεταχειρίζεται το ορθολογικό κριτήριο ως κεντρική πτυχή μιας εξαντικειμενικευμένης αναγνώσεως της διεθνούς πολιτικής»¹⁵. Η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση του καθηγητή Ι. Μάζη παραμένει αυστηρώς περιγραφική ώστε καταλήγει σε αντικειμενική και ψυχρή εκτίμηση της πραγματικότητας με προβλέψεις που απορρέουν από τα ευρήματα της ποσοτικής έρευνας τα οποία εν συνεχεία αποτελούν το σημείο εκκίνησης της ποιοτικής ανάλυσης. Όπως χαρακτηριστικά γράφει ο Ι. Μάζης «η περιγραφή και ερμηνεία είναι αναγκαία γνώση και η γνώση παράγει ορθολογισμό». Επομένως, γνώση και επίγνωση των προσανατολισμών των τάσεων οδηγεί σε περισσότερο ορθολογικές αποφάσεις¹⁶.

Από την σύντομη αυτή εισαγωγή τεκμαίρεται, ότι η έννοια της ισχύος και η δυναμική της ανακατανομής της, αποτελεί κεντρικό χαρακτηριστικό των θεωριών των Ι. Μάζη και Π. Κονδύλη καθώς και η λεπτομερής ανάλυση των επιμέρους

¹³

<https://el.wikipedia.org/wiki/Γεωπολιτική> [ημερ. πρόσβασης: 28/12/2023]

¹⁴ <https://repository.unic.ac.cy/archive/item/1529?lang=en> «Οι γεωπολιτικοί πυλώνες (κατά την Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση), που επηρέασαν την διαδικασία λήψεως αποφάσεων για την σοβιετική επέμβαση στο Αφγανιστάν, τον Δεκέμβριο του 1979» [ημερ. πρόσβασης: 30/12/2023]

¹⁵ Μάζης Ι., Τρούλης Μ., Δωματιώτη Ξ., *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, Αθήνα: Λειμών, 2019, 57

¹⁶ Μάζης Ι., Τρούλης Μ., Δωματιώτη Ξ., *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 18

παραμέτρων της (στρατιωτική, πολιτισμική, οικονομική, πολιτική, ιστορική, ανθρωπολογική, κοινωνιολογική).

Στο πλαίσιο αυτό, τα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία τίθενται και στα οποία φιλοδοξεί να απαντήσει η παρούσα μελέτη είναι τα ακόλουθα:

1. Με δεδομένο ότι ο σκληρός πυρήνας των θεωριών των Ι. Μάζη και Π. Κονδύλη θεμελιώνεται στην έννοια της ισχύος, ποιες είναι οι μεταξύ τους συγκλίσεις και αποκλίσεις;
2. Ποια η ευρετική αξία του θεωρητικού συστήματος του Π. Κονδύλη και ποια του Ι. Μάζη;
3. Η περιγραφική θεωρία της απόφασης στο μέτρο που παρέχει εργαλεία ανάλυσης των σύγχρονων γεωπολιτικών συσχετισμών δύναμης, δύναται να προσεγγίσει με επάρκεια μελλοντικά γεγονότα και να προβλέψει;

1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις-Ιστορική Αναδρομή

Ο Π. Κονδύλης ήταν Έλληνας φιλόσοφος και πολιτικός στοχαστής, διεθνώς αναγνωρισμένος. Το έργο του πλούσιο σε εύρος αλλά και περιεχόμενο περιλαμβάνει την συγγραφή βιβλίων, την μετάφραση και επιμέλεια εκδοτικών σειρών στη φιλοσοφία και τις κοινωνικές επιστήμες σε μεγάλους εκδοτικούς οίκους και την αρθρογραφία. Οι θεματικοί κύκλοι των ενδιαφερόντων του, διαδοχικοί και επάλληλοι ως προς τα δομικά τους στοιχεία, αφορούν στη μελέτη της ευρωπαϊκής σκέψης και κοινωνίας και την παρακμή του αστικού πολιτισμού, τις διεθνείς σχέσεις και την ισχύ, τον Μαρξ, τον Κλαουζεβιτς και μια Θεωρία του πολέμου που λειτουργεί ως εννοιολογικό πλαίσιο του πολεμικού φαινομένου στην ιστορική του πολυδιαστατικότητα, την πλανητική πολιτική της μαζικοδημοκρατικής μεταδιπολικής εποχής.

Κατά τον ιδεολογικό του μέντορα, Α. Λαυραντώνη, «η ιδεολογική εξέλιξη του Π. Κονδύλη ξεκινάει από τα καθαρώς πολιτικά του ενδιαφέροντα και τα αδιέξοδα στα οποία αυτά τον οδήγησαν»¹⁷. Διαμορφώθηκε υπό την επιρροή δυο διαφορετικών ιδεολογικών και πολιτικών ρευμάτων, από τη μια ως μέλος του φοιτητικού κινήματος της Πανσπουδαστικής και από την άλλη προσέγγιζε ένα ρεύμα κριτικής

¹⁷ Α. Λαυραντώνης, *Τα διαμορφωτικά χρόνια του Π. Κονδύλη*, Σημειώσεις 54, Αθήνα, Δεκέμβριος 2000, 22.

στη Σοβιετική Ένωση και την Αριστερά, με προσλαμβάνουσες από αιρετικές, εθνοαποδομητικές πολιτικές ομάδες και διανοούμενους¹⁸.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 έως τα τέλη της δεκαετίας του 1980, θα ακολουθήσει μια στάση αποστασιοποίησης, η οποία θα του επιτρέψει να διακρίνει με μεγαλύτερη ενάργεια τα τεκταινόμενα εντός και εκτός Ελλάδας. Είναι μια περίοδος γενικευμένης αμφισβήτησης συμπεριλαμβανομένης και της ίδιας της μαρξιστικής θεωρίας που θα τον ωθήσει σε μια σειρά από διαδοχικές ιδεολογικές ρήξεις, ώστε το ερευνητικό του ενδιαφέρον θα στραφεί στη μελέτη και κατανόηση της ανθρώπινης φύσης και στην εξέταση των προβλημάτων της ανθρώπινης ύπαρξης και των φαινομένων που αυτά παράγουν με κριτήρια οντολογικά-ανθρωπολογικά-διϊστορικά και κατ'έπέκταση κοινωνιολογικά-ιστορικά¹⁹.

Στη Χαιδελβέργη, θα δημοσιεύσει το μεγαλύτερο μέρος του έργου του, πριν μεταφραστεί στα ελληνικά, και συντάσσει το σύγγραμμα, *Ισχύς και Απόφαση*, στο οποίο αποτυπώνεται και η βασική φιλοσοφική του θέση. Ειδικότερα, διατυπώνει μια επιστημονική θεωρία της ανθρώπινης συμπεριφοράς, μια αξιολογικά ουδέτερη και περιγραφική θεωρία της απόφασης η οποία εστιάζει στην περιγραφή των συνθηκών εντός των οποίων διεξάγεται ο εκάστοτε αγώνας μεταξύ των διαφορετικών θεωριών και των ενσωματωμένων σε αυτές αξιών, δηλαδή στους όρους γένεσης των κοσμοεικόνων. Υποστηρίζει πως, κάθε στράτευση οιασδήποτε τύπου και μορφής αποκλείει τη δυνατότητα επιστημονικής προσέγγισης του επιστητού και μεταβάλλει την επιστήμη σε ιδεολογία και μόνο μια περιγραφική θεωρία που αυτοαποκλείεται από κάθε επιδίωξη ισχύος, θα μπορούσε να συλλάβει την πραγματικότητα χωρίς να εμπλέκεται η ίδια σε κανονιστικές επιδιώξεις ισχύος.

Στη δεκαετία του 1990 θα γίνει ευρύτερα γνωστός από τα διεθνοπολιτικά του γραπτά στο πλαίσιο ερμηνείας της πλανητικής επικαιρότητας, εστιάζοντας στην γεωπολιτική και τον Ελληνισμό. Η μελέτη του διεθνούς γίνεσθαι απαιτεί γνώσεις πολλών διαφορετικών γνωστικών αντικειμένων από τα οικονομικά και τις πολιτικές επιστήμες έως την ιστορία, την κοινωνιολογία και την ψυχολογία αφού καθεμιά τους φωτίζει διαφορετικές όψεις των διεθνών φαινομένων αναδεικνύοντας τις συναρμογές τους. Αυτή την διεπιστημονική προσέγγιση των φαινομένων της διεθνούς πολιτικής επιχείρησε ο Κονδύλης στα κείμενα του στα οποία μελετά τους όρους διαμόρφωσης

¹⁸ Γ. Καραμπελιάς, *Παναγιώτης Κονδύλης: Μια διαδρομή*, Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2020, 124

¹⁹ Α. Λαυραντώνης, *Τα διαμορφωτικά χρόνια του Π. Κονδύλη*, ο. π., 35.

της σύγχρονης πλανητικής πολιτικής.²⁰ Τα συγγράμματα που σημαδεύουν την περίοδο αυτή, είναι *Η παρακμή του αστικού πολιτισμού*²¹, *Πλανητική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο*²² με το επίμετρο, *Προϋποθέσεις, παράμετροι και ψευδαισθήσεις της ελληνικής εθνικής πολιτικής*, η *Θεωρία του Πολέμου*²³ με το επίμετρο για έναν *Ελληνοτουρκικό πόλεμο και Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα: Τομές στην πλανητική πολιτική περί το 2000*²⁴ με το επίμετρο *Ιδεολογίες και ελληνική εθνική στρατηγική*.

Όλα τα συγγράμματα αποτυπώνουν προδρομικά την απαρχή μιας νέας φάσης στην ιστορία της πλανητικής πολιτικής ενώ παράλληλα εγκαινιάζουν και την αλλαγή στην στάση του όπου από διανοούμενος του περιθωρίου οδηγείται σε μια θεωρητική-ιδεολογική παρέμβαση στην ελληνική πραγματικότητα. Αναπόφευκτα, οδηγείται σε ρήξη με την Αριστερά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τον μαρξισμό και υποστηρίζει ότι «το έθνος αποτελεί την εγγύτερη ελάχιστη πολιτική μονάδα η οποία μπορεί να αποτυπώσει επιθυμίες ανακατανομής προς επιδίωξη ενός κοινού συμφέροντος μέσα στην παγκόσμια κοινωνία - υπό τον όρο ότι θα συγκροτηθεί ως κυρίαρχο κράτος»²⁵. Επί τη βάση του προαναφερθέντος, η Ελλάδα ουδέποτε συγκροτήθηκε ως κυρίαρχο και ανεξάρτητο κράτος και η αναζήτηση των αιτιών βρίσκεται στο γεγονός ότι το κράτος όχι μόνο δεν αυτοθεσμίστηκε αλλά στα πλαίσια εξευρωπαϊσμού του, οι κρατικές δομές και το θεσμικό πλαίσιο εισήχθησαν χωρίς να προηγηθεί προσαρμογή στις επιχώριες συνθήκες και ιδιαιτερότητες²⁶.

Έτσι, ενώ μέχρι την δεκαετία του '80 ήταν αποδεκτός από το πνευματικό κατεστημένο στην Ελλάδα ως ένας αναγνωρισμένος φιλόσοφος στη Γερμανία, τώρα πια βρισκόταν σε αντιπαράθεση μαζί του με έναν ενεργό λόγο αλλά και μια έκδηλη ενδιάθετη πικρία αποτυπωμένη ιδιαίτερα στο δοκίμιο για την ελληνική εθνική στρατηγική αλλά και αυτό που αφορούσε στις ελληνοτουρκικές σχέσεις θίγοντας ζητήματα που είχαν να κάνουν με πολιτικές και κοινωνικές εμπλοκές.

Αναμφίβολα, ο Π. Κονδύλης υπήρξε μια από τις σημαντικότερες πνευματικές προσωπικότητες εντός και εκτός Ελλάδας. Σε φιλοσοφικό, ιστορικό και

²⁰ Ευαγγελόπουλος Γ., Μπογιατζής Β., Νούτσος Π., Παπανικολάου Μ., *Παναγιώτης Κονδύλης: Ένας στοχαστής ενάντια στις βεβαιότητες*, Αθήνα: Ευρασία, 2016, 62-63

²¹ Π. Κονδύλης, *Η παρακμή του αστικού πολιτισμού*, Αθήνα: Θεμέλιο, [1991] 2007³

²² Π. Κονδύλης, *Πλανητική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο*, Αθήνα: Θεμέλιο, [1992] 2011²

²³ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, Αθήνα: Θεμέλιο, [1997] 2017⁵

²⁴ Π. Κονδύλης, *Από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα: Τομές στην πλανητική πολιτική περί το 2000*, Αθήνα: Θεμέλιο, [1998], 2000²

²⁵ Π. Κονδύλης, *Πλανητική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο*, ό.π. 76

²⁶ Χ. Γιανναράς, *Πολιτιστική Διπλωματία. Προθεωρία Ελληνικού Σχεδιασμού*, Αθήνα: Ίκαρος, 2001, 109-120

πολιτικό επίπεδο, το πεδίο δράσης του ήταν η αναντιστοιχία ανάμεσα στο είναι και στο δέον, ανάμεσα στη πραγματικότητα και στις αυταπάτες της σκέψης. Με την ανάλυση του στο Επίμετρο της Θεωρίας του Πολέμου ανέδειξε το πρόβλημα της άνισης ανάπτυξης στο δίπολο Ελλάδας-Τουρκίας προμηνύοντας πως η Ελλάδα μετατρέπεται σταδιακά σε χώρα με περιορισμένα κυριαρχικά δικαιώματα και είτε θα αντιταχθεί στον τουρκικό επεκτατισμό είτε θα υποταχθεί τελεσίδικα σε αυτόν και πως η μόνη οδός για μια λυσιτελή αντίσταση στην Τουρκία είναι η ανάληψη ενός «πρώτου κτυπήματος».

Χωρίς την πρόθεση να προσφέρει πολεμικά επιχειρήματα στη μια πλευρά εναντίον της άλλης, παραθέτει μια μελέτη τοποθετημένη μέσα σε ευρύτερα κοινωνικοιστορικά και χρονικά πλαίσια και με κυνικό λόγο περιγράφει τους κύριους διαμορφωτικούς παράγοντες σε ανθρωπολογικό, πολιτικό και θεσμικό επίπεδο οι οποίοι ως επενέργειες συνιστούν τις βασικές πτυχές του σύγχρονου ελληνικού γίνεσθαι, εκτιμώντας τα δεδομένα με τα εννοιολογικά εργαλεία που στοιχειοθετούν τον σκληρό πυρήνα της θεωρητικής του σκέψης όπως αυτός παρουσιάζεται στο έργο του Ισχύς και Απόφαση.

1.2 Επισκόπηση βιβλιογραφίας-State of the Art

Η Θεωρία του Πολέμου, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα έργα της διεθνούς βιβλιογραφίας που πραγματεύεται τις ιδέες των Κλαουζεβιτς, Μαρξ, Έγκελς και Λένιν με αναφορές σε ορισμένες πτυχές του μεταψυχροπολεμικού διεθνούς περιβάλλοντος. Το θεωρητικό έργο του Κλαουζεβιτς, του ιστορικά σκεπτόμενου και περιγραφικού θεωρητικού του πολέμου, αξιοποιώντας επιστημονικά πεδία, όπως η ιστορία, η φιλοσοφία, η κοινωνιολογία, η πολιτική θεωρία, οι διεθνείς σχέσεις και η ψυχολογία, συνεχίζει να αποτελεί εργαλείο ανάλυσης του πολέμου, τόσο ως προς την κατανόηση των κεντρικών εννοιών που φωτίζουν την υφή του σε επίπεδο στρατηγικών αναλύσεων όσο και ερμηνείας των σύγχρονων κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών²⁷.

Αντίστοιχα, η φιλοσοφική ανάλυση του Π. Κονδύλη, έχει ως πεδίο εφαρμογής της τα κοινωνικά και πολιτικά φαινόμενα που διαμορφώνονται εντός της νεωτερικής

²⁷ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π. 9

κοινωνίας, ώστε προσπαθεί να φωτίσει και να ερμηνεύσει το σχήμα σκέψης που αντιστοιχεί στον τρόπο λειτουργίας της μέσα από τις βασικές έννοιες του έργου του, όπως η αυτοσυντήρηση και η ισχύς οι οποίες συνιστούν θεμελιώδεις έννοιες για την ερμηνεία των ανθρωπίνων πραγμάτων²⁸.

Κάθε σχήμα σκέψης εμπεριέχει ένα σύνολο ιδεών, αντιλήψεων και πεποιθήσεων οι οποίες συνιστούν αντανάκλαση των κοινωνικών πραγμάτων στο επίπεδο του πνεύματος, ώστε ανάμεσα στο εξεταζόμενο σχήμα σκέψης και στον εξεταζόμενο κοινωνικό σχηματισμό υφίσταται απόλυτη δομική αντιστοιχία. Έτσι, στο ιστορικό συνεχές της σκέψης, η υφή του πνεύματος καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο το υποκείμενο κατανοεί τον εαυτό του και την ιστορικοκοινωνική του παρουσία σε έναν συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο.

Σε συνέχεια των ανωτέρω, η θεώρηση του Π. Κονδύλη θέτει το σχήμα σκέψης ως βασική μονάδα ανάλυσης των κοινωνικών και πολιτικών φαινομένων που πάνω σε αυτό ορθώνονται όλες οι ιδεολογίες και οι κοινωνικές κατασκευές κάθε συλλογικού υποκειμένου και επιχειρεί να καταγράψει αιτιώδεις συσχετισμούς και γενικές τάσεις θέτοντας ως βασική εξηγητική μεταβλητή τη βούληση για ισχύ και την σύνδεση της με την νόηση. Και επισημαίνει πως, οι απαντήσεις στα ιστορικά προβλήματα δεν βρίσκονται μέσα στην προκατασκευασμένη θεωρία αλλά αντίθετα οι απαντήσεις στα θεωρητικά προβλήματα βρίσκονται μέσα στην ιστορία²⁹. Όπως ακριβώς και τα πορίσματα του έργου του εδράζονται στο εμπειρικό υλικό των ιστορικών του μελετημάτων και από αυτό εκπορεύονται και πάνω σε αυτό δοκιμάζονται οι θεμελιώδεις παραδοχές της θεωρίας του.

Για τον Π. Κονδύλη λοιπόν, η ανθρώπινη ζωή είναι τόσο αξεδιάλυτα συνυφασμένη με το πνεύμα, ώστε μια ζωή χωρίς πνεύμα, όραμα και ιδέες να μην είναι ανθρώπινη³⁰. Ο άνθρωπος γεννά πνεύμα το οποίο κατευθύνει ενάντια σε ότι τον απειλεί, προκειμένου να διασφαλίσει την αυτοσυντήρησή του. Η αυτοσυντήρηση είναι ορμή και αγώνας, είναι κάτι που πρέπει να κατακτήσει. Και για να το κατακτήσει πρέπει να προσποριστεί τα απαραίτητα μέσα σε ένα ασταθές και απειλητικό περιβάλλον. Πρέπει δηλαδή να αποκτήσει ισχύ, την ικανότητα να

²⁸ Σ. Αμάραντος, *Η βούληση της ισχύος στον στοχασμό του Παναγιώτη Κονδύλη*, Αθήνα: Παπαζήσης, 2021, 137

²⁹ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π., 17

³⁰ Δηλαδή η πνευματικότητα συνιστά μεταμφίεση του ενστίκτου τη αυτοσυντήρησης και υποδηλώνει την συνέργεια του βουλευτικού στοιχείου με το νοητικό

υπερασπίζεται την ύπαρξη του και να πραγματώνει τους στόχους του, οι οποίοι τελικά ανάγονται σε έναν: την αυτοσυντήρηση του.

Αν αναλύσουμε την έννοια της αυτοσυντήρησης στα συστατικά της στοιχεία θα δούμε ότι εμπεριέχει το ποσοτικό στοιχείο δηλαδή το αίτημα για διάρκεια της ύπαρξης, το ενεργητικό στοιχείο, όπου ο άνθρωπος μάχεται για την ύπαρξη του με όλες τις δυνάμεις του και το στοιχείο της σύγκρουσης καθότι η ύπαρξη-ζωή κερδίζεται με αγώνα ακόμα και με πόλεμο. Κι αυτή την συγκρουσιακότητα την κληρονομεί το πνεύμα που υπάρχει σε υπηρεσία της αυτοσυντήρησης, το οποίο και είναι, κατά τον Π. Κονδύλη, από τη φύση του πολεμικό, και πάντοτε σε αναφορά προς κάποιον αντίπαλο, έναν εχθρό.

Το τελευταίο στοιχείο της έννοιας της αυτοσυντήρησης είναι η δυναμικότητά της. Και τούτο διότι οι κίνδυνοι εναντίον της ύπαρξης δεν είναι πεπερασμένοι γι' αυτό και το ον, την ίδια στιγμή που ορμά για να διασφαλίσει την αυτοσυντήρησή του, ορμά για να διευρύνει και τη σφαίρα της επιρροής του, τη δύναμή του, την ικανότητά του να επιβιώνει και να υπερνικά κινδύνους και αντιπάλους³¹. Άρα το πνεύμα για τον Π. Κονδύλη είναι ένα εργαλείο που υπηρετεί έναν σκοπό, την αυτοσυντήρηση τόσο την φυσική όσο και την πνευματική-κοινωνική του ανθρώπου, η οποία για τον ίδιο αποτελεί την «απόλυτη σταθερά»³², συνυφασμένη με την ίδια την ζωή.

Όπως διαπιστώνεται, στο Επίμετρο το πνεύμα του συγγραφέα αποτυπώνεται πολεμικό, συνδεδεμένο με την ορμή για αυτοσυντήρηση, επιχειρώντας χωρίς εξιδανικεύσεις να προβάλλει την ελληνική γεωπολιτική πραγματικότητα και να ανιχνεύσει κάποιες διαγραμματικές κατευθύνσεις απέναντι στην ελληνική παρακμή. Γιατί όπως γράφει, κάθε θέση γεννιέται ως αντίθεση και «η εκάστοτε τοποθέτηση του πνεύματος απέναντι στο πρόβλημα της αλήθειας αποτελεί από τεκμήριο της πολεμικής του υφής».³³

Συνεπώς, στο Επίμετρο στηλιτεύει τις παθογένειες και τις δυσλειτουργίες της ελληνικής κοινωνίας ως συλλογικής οντότητας και του πολιτικού συστήματος και αναλύει το ζήτημα των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας εξετάζοντας το θεωρητικό ενδεχόμενο της πολεμικής σύγκρουσης μεταξύ των δύο κρατών αποτυπώνοντας σκέψεις σύμφωνα με το πρότυπο της θεωρίας του πολέμου αλλά και τις δυσοίωνες τάσεις και προοπτικές που διαμορφώνονταν για την Ελλάδα

³¹ Π. Κονδύλης, *Η ηδονή, η ισχύς, η ουτοπία*, Αθήνα: Στιγμή, 2013, 72

³² Θ. Σαμαρτζής, *Δύναμη, ηδονή κι ελευθερία στον Κονδύλη*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://kondylis.wordpress.com/2018/02/03/sam/> [ημερομηνία πρόσβασης 27/6/2022]

³³ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, Αθήνα 2012, εκδ. στιγμή, 156

εγκαταλείποντας κάθε λογική αποστασιοποίησης και αξιολογικά ουδέτερης απόφασης, ώστε «το κονδυλικό Δέον της αναζήτησης της αξιολογικής ουδετερότητας παραχωρεί τη θέση του σε ένα διαφορετικό πρόταγμα, εκείνο της «σωτηρίας της πατρίδας».³⁴

Στις σελίδες του παραθέτει συγκριτικά στοιχεία για την σταδιακή επιδείνωση του συσχετισμού δυνάμεων μεταξύ των δύο κρατών σε στρατιωτικό, οικονομικό και δημογραφικό επίπεδο και επισκοπεί την συρρίκνωση του ελληνικού έθνους και του γεωπολιτικού του δυναμικού, αναζητώντας τα αίτια μέσα στα ιστορικά δρώμενα και τις δυνάμεις που αυτά αποδέσμευσαν. Και αναφέρει, το αν και πως θα διατηρηθεί ένα έθνος ως διακριτή πολιτική και πολιτισμική μονάδα εξαρτάται από τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται και δύναται να αντιμετωπίσει τις μακροπρόθεσμες απαιτήσεις της πλανητικής κατάστασης. Έθνη με μεγάλο γεωπολιτικό δυναμικό βρίσκονται σε πλεονεκτικότερη θέση και αποτελούν ανταγωνιστικές πολιτικές μονάδες μέσα στο συνεχώς μεταβαλλόμενο πλανητικό γίγνεσθαι.³⁵

Τουτέστιν, τα δεδομένα που παραθέτει οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η Ελλάδα χρειάζεται ένα ευρύτερο γεωπολιτικό όραμα και κατά τον Κ. Γρίβα μια θεωρία Νίκης³⁶ έναντι της Τουρκίας ώστε να πείσει τον αντίπαλο ότι σε περίπτωση πολέμου θα επιδιώξει να νικήσει και όχι απλώς να αντισταθεί και ότι το κόστος μιας επιθετικής ενέργειας του θα είναι δυσανάλογο σε σχέση με το προσδοκώμενο όφελος. Και εύστοχα θίγει το θέμα της απουσίας εθνικής στρατηγικής η οποία συμπαρασύρει και την στρατιωτική στρατηγική αποτροπής και κατ'επέκταση την ανάγκη ενίσχυσης της αξιοπιστίας της ελληνικής αποτρεπτικής απειλής με την ανάπτυξη ενός επιθετικού στρατηγικού δόγματος. Στο πλαίσιο αυτό επισημαίνει ότι «όποιος, θέλοντας και μη, υιοθετεί αμυντική στρατηγική στο ιστορικό και πολιτικό επίπεδο, δεν είναι γι' αυτόν και μόνο το λόγο υποχρεωμένος να υιοθετήσει αμυντική στρατηγική στο στρατιωτικό επίπεδο»³⁷.

Σύμφωνα όμως με τον καθηγητή Π. Ήφαιστο, εθνική στρατηγική είναι μια έννοια η οποία, ενώ αναφέρεται συχνά στον ελληνικό πολιτικό διάλογο, τα θεμελιώδη διλήμματα και προβλήματα που εμπερικλείει ελάχιστα έχουν κατανοηθεί

³⁴ Γ. Καραμπελιάς, *Παναγιώτης Κονδύλης: Μια διαδρομή*, ό.π., 13

³⁵ Π. Κονδύλης, *Από Τον 20° Στον 21° Αιώνα: Τομές στην πλανητική πολιτική περί το 2000*, ό.π., 100

³⁶ Κ. Γρίβας, *Η νέα στρατιωτική επανάσταση και η ελληνική αμυντική στρατηγική*, Αθήνα: Λιβάνης, 2019, 531

³⁷ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π., 398

από τις πολιτικές ελίτ³⁸. Η εθνική στρατηγική πρέπει κατά κύριο λόγο, να αποσκοπεί στην ανάσχεση της τουρκικής επιθετικότητας, αφού συνιστά ζωτική απειλή για την ασφάλεια του Ελληνικού κράτους. Κατά τον Ι. Μάζη, η συνεχώς αυξανόμενη κινητικότητα στον γεωπολιτικό περίγυρο της Ελλάδας επιβάλλει την σύσταση Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας το οποίο θα έχει ως κύρια αποστολή την λειτουργία των βασικών μηχανισμών εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής και λοιπών πολιτικών που αφορούν στην ασφάλεια της χώρας, την στρατηγική αξιολόγηση των απειλών και την εκπόνηση Δόγματος Εθνικής Ασφάλειας της χώρας. Επιπλέον, θα ενεργεί ως κέντρο εκπαίδευσης των ηγεσιών των κρατικών οργανισμών που εμπλέκονται στην ασφάλεια του κράτους παρέχοντας γνώσεις για την αντιμετώπιση συστημικών κρίσεων, την εκπόνηση σεναρίων σχετικά με απειλές και τους τρόπους αντιμετώπισης τους και θα είναι επιφορτισμένο με την ενημέρωση της ανώτατης ηγεσίας³⁹.

Στο σύγγραμμα «Από τον 20ο στον 21ο αιώνα» ο Π. Κονδύλης, υπογραμμίζει ότι ο πολιτικός κόσμος στο σύνολό του δεν κατάφερε να δημιουργήσει ένα πάγιο θεσμικό πλαίσιο ικανό να εξουδετερώσει κατά το δυνατόν τους πειρασμούς κομματικής εκμετάλλευσης των εθνικών θεμάτων και συνοψίζει τις αιτίες που εμποδίζουν την άσκηση ορθολογικής εξωτερικής πολιτικής αφενός, στην ανυπαρξία μακροπρόθεσμης εθνικής στρατηγικής, αποδεκτής από το σύνολο του πολιτικού κόσμου και διαμορφωμένης με την σύμπραξη και συνεργασία επιστημόνων, όπως διπλωματών, στρατιωτικών και πολιτικών και αφετέρου στην επικράτηση ιδεολογημάτων που υπηρετούνται από πρόσωπα που ερμηνεύουν την πραγματικότητα σύμφωνα με τις κομματικές τους προτιμήσεις⁴⁰ και όλα επιλύονται με διάλογο.

Μελετώντας την μεταπολεμική εξωτερική πολιτική της Ελλάδας, διαπιστώνεται ότι δεν εκπορεύεται από μια εθνική στρατηγική που ολοκληρώνει κάθε απόφαση και ενέργεια σε ένα πλαίσιο αλληλένδετων μακροπρόθεσμων, μεσοπρόθεσμων και βραχυπρόθεσμων σκοπών αφού βασική προϋπόθεση για αυτό είναι ο προσδιορισμός και η ιεράρχηση των εθνικών συμφερόντων της χώρας. Στην Ελλάδα διαχρονικά, δεν οριοθετήθηκε μία ανελαστική και αδιαπραγμάτευτη γραμμή εθνικών συμφερόντων παρά κυριαρχούν ρητορικές μη ενταγμένες σε στρατηγικό σχεδιασμό, που δεν προσδιορίζουν με σαφήνεια τι ισχύει για την κυριαρχία και τα

³⁸ Π. Ηφαιστος, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://ifestos.edu.gr/> [ημερομηνία πρόσβασης 4/6/22]

³⁹ Ι.Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική προσέγγιση για ένα νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα*, Αθήνα: Παπαζήσης, 2006, 119

⁴⁰ Π. Κονδύλης, *Από Τον 20ο Στον 21ο Αιώνα: Τομές στην πλανητική πολιτική περί το 2000, ό.π.*, 182

κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας. Αυτή η εντέχνως διαμορφούμενη πολιτική τακτική υποδηλώνει πρόθεση παραχώρησης κυριαρχίας και καθιστά την χώρα έναν αναλώσιμο χώρο, το ακριβώς αντίθετο από ένα βιώσιμο κράτος το οποίο διαθέτει επαρκή ισχύ και στρατηγική για την εκπλήρωση των προνοιών του διεθνούς δικαίου για την επικράτειά του και κάθε ίντσα κυριαρχίας, κάθε πολίτη και κάθε ομοεθνή τα υπερασπίζεται μέχρι εσχάτων⁴¹.

Δίχως αμφιβολία, το Επίμετρο στη Θεωρία του Πολέμου, θα μπορούσε να αποτελέσει το έναυσμα για μια ουσιαστική συζήτηση των κεντρικών ζητημάτων της εθνικής στρατηγικής της Ελλάδας με κύριους άξονες τον συσχετισμό ισχύος μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, την τουρκική απειλή πολέμου, τη θέση των δύο χωρών στο διεθνές γίγνεσθαι, την προβολή των γεωπολιτικών και γεωστρατηγικών συσχετισμών στο μέλλον και την ανάπτυξη μιας αξιόπιστης ελληνικής αποτρεπτικής στρατηγικής χωρίς περιθώρια παρερμηνειών και λανθασμένων εκτιμήσεων.

⁴¹ <https://ifestos.edu.gr/2022/06/09/> [ημερ. πρόσβασης 14/1/23]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Μεθοδολογία

2.1 Περιγραφή της μεθοδολογίας

Αν και η εργασία λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης του καθηγητή Ι. Μάζη, στις απαιτήσεις του θέματος αρμόζει η συγκριτική μέθοδος.

Η συγκριτική έρευνα συνίσταται στον καθορισμό ομοιοτήτων και διαφορών, συγκλίσεων, αποκλίσεων και παραλληλισμών με άλλα αντικείμενα μελέτης. Η συγκεκριμένη μελέτη σχετίζεται με την σύγκριση των βασικών θέσεων και των θεμελιωδών παραδοχών των Π. Κονδύλη και Ι. Μάζη και της μεθοδολογίας τους. Σκοπός είναι η εξαγωγή συμπερασμάτων ως προς τα υπό σύγκριση πεδία και δη η εμπέδωση των μεταξύ τους συγκλίσεων και αποκλίσεων σε συνάρτηση με την μέθοδο της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης.

Η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση ως ολοκληρωμένη Θεωρία, αποτελεί αναλυτικό μεθοδολογικό εργαλείο του διεθνούς γίνεσθαι, το οποίο εκκινείται από τον αιτιοκρατικό προσδιορισμό τού Χώρου και των παραγώγων του και εξετάζει τους πυλώνες ανακατανομής ισχύος, οι οποίοι αναδεικνύουν τα βασικά συστημικά χαρακτηριστικά, ποιοτικά και ποσοτικά στο εσωτερικό των διαφόρων και διαφορετικών χωρικών μορφών και Συμπλόκων.

2.2 Ανάλυση θέματος

Ο τίτλος μιας μελέτης ορίζει τα δεδομένα και τα ζητούμενα του προβλήματος. Ως μελέτη περίπτωσης το Επίμετρο, αποτελεί μια ανάλυση του γεωπολιτικού πλαισίου ανακατανομής ισχύος στο δίπολο Ελλάδας-Τουρκίας. Οι διεθνοπολιτικές αναλύσεις του Κονδύλη ενσωματώνουν την ιστορικοκοινωνική δυναμική του πλανητικού γίνεσθαι και τις μεταβολές στο χαρακτήρα των πολιτικών υποκειμένων. Έτσι, στις σελίδες του δοκιμίου του καταγράφει τα σχετικά με έκαστο κρατικό δρώντα στοιχεία προς ανάλυση κατά τρόπο μάλιστα που προσιδιάζει στη λογική της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης ως προς την χρήση ποσοτικών δεδομένων και της γεωγραφίας.

Σύμφωνα με τον Ι. Μάζη, θεμελιώδης αξιωματική παραδοχή της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης είναι ότι όλα τα χαρακτηριστικά των υποχώρων ενός γεωγραφικού Συμπλόκου, είναι μετρήσιμα. Δηλαδή το γεωπολιτικό δυναμικό μιας χώρας είναι μετρήσιμο με βάση οικονομικούς, τεχνολογικούς, πολιτικούς, πολιτισμικούς, εδαφικούς και άλλους παράγοντες. Στο πλαίσιο αυτό, ο Κονδύλης, επιχειρεί την καταγραφή και ανάλυση του δυναμικού των δύο κρατών με μεταβλητές και στοιχεία τα οποία αποτυπώνουν την συνολική θέση ισχύος τους. Τα στοιχεία φανερώνουν ότι η Ελλάδα υστερεί σε όλες τις γεωπολιτικές συνιστώσες και επιμέρους παραμέτρους της ισχύος και μάλιστα εστιάζει ιδιαίτερα σε ένα σημαντικό στοιχείο του γεωπολιτικού δυναμικού, την γεωγραφία κατά το πρότυπο της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης.

Για τον Π. Κονδύλη, ο πόλεμος είναι συνέχεια της πολιτικής με άλλα μέσα. Δηλαδή η πραγματική αιτία του πολέμου δεν είναι παρά η επιδίωξη ισχύος σε συνθήκες ασυμμετρίας των γεωπολιτικών δυναμικών των κρατών.⁴² Στο Επίμετρο η στρατηγική του σκέψη προτάσσει την σκληρή ισχύ γιατί η ισχύς μπορεί να χαλιναγωγηθεί μόνο με ισχύ. Ο πόλεμος δηλαδή προκύπτει ως εσωτερική αναγκαιότητα στη δεδομένη φάση της ιστορικής εξέλιξης. Άλλωστε σύμφωνα με τον ρεαλισμό τα κράτη επιδιώκουν πολιτικές εξισορρόπησης τόσο για την αποκατάσταση δυσμενών μεταβολών στην συγκριτική τους ισχύ όσο και για την πρόληψη μακροπρόθεσμων ανισορροπιών ισχύος που αποτελούν πιθανή απειλή για την εθνική τους ασφάλεια.⁴³

Με γνώμονα λοιπόν το γεγονός ότι η Ελλάδα έχει εμφανή γεωγραφικά μειονεκτήματα, εφόσον ο χώρος της είναι κατακερματισμένος σε νησιά σε αντίθεση με τον συμπαγή χώρο της Τουρκίας, θέτει το ερώτημα «πώς μπορεί η Ελλάδα να εξουδετερώσει, σε περίπτωση πολέμου, τα σοβαρά γεωγραφικά της μειονεκτήματα;»

Ως εκ τούτου, στη βάση της συνολικής επισκόπησης των συνθηκών, των μέσων, των σκοπών αλλά και της κατάστασης του εχθρού αναφέρεται στο πρώτο μαζικό πλήγμα, μια θεωρία αποτροπής που θα μπορούσε να δώσει στην ελληνική πλευρά επιχειρησιακό και πολιτικό προβάδισμα έναντι της Τουρκίας.⁴⁴ Και αναφέρει πως στην περίπτωση που η τουρκική πλευρά καταφέρει αυτή το πρώτο πλήγμα και με

⁴² Β. Κ. Φούσκας, *Τουρκικός Ιμπεριαλισμός και Αποτροπή*, Αθήνα: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, 2022, 200

⁴³ Ι.Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής, το Νεοθετικιστικό Πλαίσιο*, ό.π., 751

⁴⁴ Β. Κ. Φούσκας, *Τουρκικός Ιμπεριαλισμός και Αποτροπή*, ό.π. 207

δεδομένη την γεωπολιτική της υπεροχής, η ελληνική πλευρά θα παραλύσει τεχνικά και ψυχολογικά.⁴⁵

2.3 Περιγραφή της έρευνας

Η έρευνα περιορίζεται στον γεωγραφικό χώρο των δύο κρατών, της Ελλάδας και της Τουρκίας και περιλαμβάνει την λεπτομερή ανάλυση του γεωπολιτικού τους δυναμικού προκειμένου να γίνει εκτίμηση της συγκριτικής τους ισχύος. Το πρώτο κεφάλαιο αφορά εισαγωγικές παρατηρήσεις και μια ιστορική αναδρομή στο έργο του Π. Κονδύλη, ως διανοητή που ασχολήθηκε με το παγκόσμιο γίνεσθαι και τις ιστορικές του φάσεις και σε μια επισκόπηση βιβλιογραφίας της σχετικής με τη προβληματική της παρούσης εργασίας. Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά στην μεθοδολογία που χρησιμοποιείται και το κεφάλαιο της γεωπολιτικής ανάλυσης περιλαμβάνει σύγκριση των θεωρητικών προσεγγίσεων των Π. Κονδύλη και Ι. Μάξη ώστε να αναδειχθούν τόσο τα σημεία τομής όσο και τα αποκλίνοντα σημεία σε συνάρτηση με τις θεμελιώδεις αρχές της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης, την ιδιαίτερη ορολογία και το διακριτό εννοιολογικό της πλαίσιο ως αυτόνομου επιστημονικού ερευνητικού προγράμματος. Ακολουθεί ανάλυση του Επιμέτρου από οικονομική, στρατιωτική, πολιτική και πολιτισμική σκοπιά και αξιολόγηση των θέσεων βάσει του πυλώνα Άμυνας/Ασφάλειας με αποτίμηση της πρότασης Κονδύλη περί προληπτικού πλήγματος Ελλάδας κατά Τουρκίας. Τέλος, ακολουθεί το κεφάλαιο της γεωστρατηγικής σύνθεσης και τα συμπεράσματα που ανακεφαλαιώνουν τα βασικά πορίσματα της μελέτης.

2.4 Ερευνητικοί περιορισμοί

Στην μελέτη τίθενται περιορισμοί αναφορικά με το σύγγραμμα που χρησιμοποιείται ως βάση για την ανάλυση και ως περίπτωση μελέτης. Επιπλέον, το χρονικό διάστημα συλλογής ποσοτικών και οικονομικών στοιχείων περιορίζεται στα έτη 1980 έως 1995 ήτοι δεκαπέντε έτη.

Η μέθοδος που επιλέχθηκε είναι η συγκριτική μέθοδος προκειμένου να διερευνηθεί το οντολογικό υπόβαθρο των δύο προσεγγίσεων, να επισημανθούν οι μεταξύ τους

⁴⁵ Β. Κ. Φούσκας, *Τουρκικός Ιμπεριαλισμός και Αποτροπή*, ό.π., αυτόθι

συγκλίσεις και αποκλίσεις και να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί στην εισαγωγή.

Επιπροσθέτως, εξετάζεται ο Πυλώνας Άμυνας/Ασφάλειας χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η επιλογή του μειώνει την σημασία των υπόλοιπων πυλώνων ισχύος, απλώς η θέση του στην γενική θεώρηση της συγκεκριμένης μελέτης χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη βαρύτητα ώστε να διαφωτίσει επαρκέστερα την παρούσα μελέτη και να αποτυπωθεί σε μεγέθη τον ανισοζύγιο ισχύος μεταξύ των δύο χωρών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: Γεωπολιτική Ανάλυση

3.1 Θεμελιώδεις αρχές της σκέψης των Κονδύλη και Μάξη: Συγκλίσεις – Αποκλίσεις

Ως διανοητής και πολιτικός στοχαστής, ο Π. Κονδύλης κατάφερε με κριτική ωριμότητα και διεπιστημονική προσέγγιση του διεθνούς γίνεσθαι, να αποκτήσει ορθή αντίληψη και θέαση των προσανατολισμών του ιστορικού γίνεσθαι και των βαθύτερων διαμορφωτικών δυνάμεων και τάσεων στη διαχρονία.

Η μελέτη του ανθρώπινου πράττειν είναι το αποτέλεσμα τόσο της μελέτης του Διαφωτισμού και της συγκεκριμένης ιστορικής πραγματικότητας όσο και της ανάγκης του να ερμηνεύσει τους μηχανισμούς που επενεργούν και καθορίζουν την ανθρώπινη φύση και τις πράξεις της ώστε επιζητεί να υποτυπώσει μια συνολική ανθρωπολογία, μια καθολική ερμηνεία της έσχατης πραγματικότητας.

Έτσι θέτει την κοινωνική οντολογία του (βασικό αντικείμενο της οποίας είναι η διερεύνηση των «σταθερών» παραγόντων και εκδηλώσεων της ανθρώπινης ύπαρξης) ως το φόντο των ανθρώπινων πραγμάτων, όπου το Οντικό Είναι, η ανθρώπινη πραγματικότητα, κατανοείται ως ένα συνεχές ιστορικό γίνεσθαι ανθρώπινων σχέσεων και συλλογικών οντοτήτων με διαφορετικές κοσμοθεωρητικές λογικές που προσδιορίζουν τόσο τους στρατηγικούς προσανατολισμούς όσο και τις στάσεις και τις αποφάσεις τους λαμβάνοντας υπόψη τις πράξεις και τις αντιδράσεις των άλλων, σε αναφορά δηλαδή με τον υπόλοιπο κόσμο και το διεθνές γίνεσθαι.⁴⁶

Θεμελιώδης αρχή της σκέψης του, όπως αυτή αποτυπώνεται στο έργο του, είναι η ισχύς η οποία ορίζεται με βάση την έννοια της αυτοσυντήρησης. Κατά τον Π. Κονδύλη «η δυναμική της αυτοσυντήρησης ωθεί το υποκείμενο προς μια απόφαση, πάντοτε σε αναφορά προς έναν υπαρκτό ή δυνητικό εχθρό, η οποία πρέπει να επιδιώκει το αντίθετο των όσων εκπροσωπεί ο εχθρός αν θέλει να συντηρηθεί».⁴⁷ Η απόφαση είναι γνώση θεμελιωμένη πάνω σε κριτήρια στα οποία συγκεκριμενοποιείται η βούληση της αυτοσυντήρησης του υποκειμένου και εντός της ενυπάρχει αμοιβαία εξάρτηση γνώσης, αξιολόγησης και κρίσης.⁴⁸ Ο άνθρωπος δηλαδή δρα ορθολογικά, γνωρίζει, εκτιμά και σταθμίζει τον εαυτό του και το

⁴⁶ Π. Κονδύλης, *Η ηδονή, η ισχύς, η ουτοπία*, ό.π. 11

⁴⁷ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 64

⁴⁸ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 56

περιβάλλον του, επειδή αυτός είναι ο μόνος δρόμος που του εξασφαλίζει την αυτοσυντήρηση και τη διεύρυνση της ισχύος του. Ως εκ τούτου, η απόφαση είναι η προβολή μιας αξίωσης ισχύος που διαμορφώνεται μέσω της ορμής για αυτοσυντήρηση και η υπεράσπιση της σημαίνει υπεράσπιση των προοπτικών της επιβίωσης⁴⁹ του υποκειμένου ή μιας συλλογικής οντότητας.

Με επιρροές από τους αρχαίους κλασσικούς, ο Π. Κονδύλης ενσωματώνει τον ρεαλισμό του Θουκυδίδη και τις βασικές αρχές της *realpolitik* στην θεωρητική του σκέψη. Ο πολιτικός ρεαλισμός είναι η σχολή σκέψης που εξηγεί τις διεθνείς σχέσεις από το πρίσμα της ισχύος ώστε οντολογικά η θεωρία της ισχύος είναι συναρτημένη με την πραγματικότητα του ανταγωνιστικού διακρατικού συστήματος και άρρηκτα συνδεδεμένη με την ελευθερία ώστε αποτυπώνεται με σαφήνεια στις φράσεις του Θουκυδίδη «όσοι είναι ελεύθεροι του χρωστούν στην δύναμη τους» και «ο ισχυρός επιβάλλει ότι του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύνατος υποχωρεί όσον του επιβάλλει η αδυναμία του».⁵⁰ Συνεπώς, η ισχύς στο έργο του Π. Κονδύλη αποτελεί την ουσία του Όντος και η αξία της συνίσταται στο ότι αποτελεί μέσο εξασφάλισης της επιβίωσης αλλά και σκοπός συνυφασμένος με την ανθρώπινη φύση γι αυτό και η κατανομή ή ανακατανομή της αποτελεί την βασική εξηγητική παράμετρο μεταξύ σταθερότητας και αποσταθεροποίησης, μεταξύ πολέμου και ειρήνης.⁵¹

Ο καθηγητής Ι. Μάζης ως γεωγράφος, θέτει επίσης στο επίκεντρο της ανάλυσης του την έννοια της ισχύος και την κατανομή της στο διακρατικό γίγνεσθαι. Εστιάζει στην δομή του συστήματος και επικεντρώνεται στους συντελεστές-παράγοντες ισχύος όπως τα κράτη, οι διεθνείς θεσμοί και οι οικονομικές συγκροτήσεις.⁵² Η ισχύς συνιστά απτή υλική πραγματικότητα και όχι μια ιδεατή κατασκευή και εκδηλώνεται σε μια σειρά τομέων αξιοποιώντας τις οικονομικές, τεχνολογικές, στρατιωτικές, γεωγραφικές, διπλωματικές, πολιτισμικές και δημογραφικές δυνατότητες ενός κρατικού δρώντα⁵³ γεγονός που καταδεικνύει ότι η ισχύς προκύπτει ως το αποτέλεσμα μιας σύνθετης πολυπαραγοντικής διαδικασίας και συνακόλουθα αντικατοπτρίζει την πολυδιάστατη ιδιοσυστασία της διεθνούς πραγματικότητας.

⁴⁹ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 85

⁵⁰ Μάζης Ι., Τρούλης Μ., Δωματιώτη Ξ., *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 21

⁵¹ Μάζης Ι., Τρούλης Μ., Δωματιώτη Ξ., *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 40

⁵² Μάζης Ι., Τρούλης Μ., Δωματιώτη Ξ., *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 65

⁵³ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 47

Στόχος τόσο των ισχυρών όσο και των ανίσχυρων κρατών είναι η μεγιστοποίηση της ισχύος τους λόγω της άναρχης δομής του διεθνούς συστήματος και της απουσίας κεντρικής ρυθμιστικής αρχής.⁵⁴ Γιατί τα κράτη διαφέρουν ως προς τις δυνατότητες τις οποίες διαθέτουν και η διαφορετικότητα – διακύμανση κατοχής συντελεστών ισχύος – σηματοδοτεί την θέση τους στο διεθνές σύστημα, συνιστά το αίτιο των αναδυόμενων διλημμάτων ασφαλείας και σχηματοποιεί την γενικότερη εικόνα περιφερειακής ή και πλανητικής κατανομής ισχύος.⁵⁵ Και όπως έχει αναφερθεί, η ισχύς μπορεί να χαλιναγωγηθεί μόνο με ισχύ ακόμα μεγαλύτερη επομένως το κράτος πρέπει να είναι πάνω από όλα κυρίαρχη ισχύς.⁵⁶

Μεθοδολογικά η ανάλυση του Π. Κονδύλη περιορίζεται στην αξιολογικά ελεύθερη περιγραφή του αντικειμενικά υπαρκτού κόσμου και την ερμηνεία των θεμελιωδών εννοιών της περιγραφικής θεωρίας της απόφασης με προβολή στο διεθνές γίνεσθαι και τις διακρατικές σχέσεις. Ο ίδιος εργάζεται στην βάση μιας επιστημονικής πειθαρχίας η οποία αξιώνει να παρουσιάζει το αφήγημα περιγραφικά και αξιολογικά ελεύθερο, απαλλαγμένο από υποκειμενισμούς και ιδεοληψίες. Βέβαια, στο δοκίμιο του Επιμέτρου, ο λόγος του ξεφεύγει από την περιγραφή και κριτική του ελληνικού κράτους ώστε το περιεχόμενο του αντανακλά μια εθνοκεντρική διάσταση η οποία συγκεκριμενοποιείται στο πώς το ελληνικό κράτος με βάση τα αντικειμενικά δεδομένα, μπορεί να αντιμετωπίσει την τουρκική απειλή αν υπάρξει πολεμική αναμέτρηση.

Αντιστοίχως, ο καθηγητής Ι. Μάζης υιοθετεί την μεθοδολογία της γεωπολιτικής ανάλυσης και δη της συστημικής, η οποία συνιστά ψυχρή τυπολογική αποτύπωση της κατανομής και ανακατανομής ισχύος στη διάσταση του χώρου, από την οποία απουσιάζουν ιδεολογικές προσηλώσεις. Καταλήγει σε αξιολογικά ουδέτερα, περιγραφικά υποδείγματα τάσεων κατανομής ισχύος και όχι σε προτάσεις πολιτικής για ένα κρατικό δρώντα. Δεν προτείνει μέτρα δράσης, δεν είναι ιδεολογικός λόγος και δεν χρησιμοποιεί το ρήμα πρέπει παρά μόνο το ρήμα είναι, όπως ακριβώς και ο Θουκυδίδης δεν αναφέρεται στις λέξεις πρέπει ή οφείλει αλλά προτιμά να περιγράψει την κατάσταση των ανθρωπίνων πραγμάτων την οποία αυτός παρατηρεί.⁵⁷

⁵⁴ Μάζης Ι., Τρούλης Μ., Δωματιώτη Ξ., *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 75

⁵⁵ Μάζης Ι., Τρούλης Μ., Δωματιώτη Ξ., *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 49

⁵⁶ Π. Κονδύλης, *Η ηδονή, η ισχύς, η ουτοπία*, ό.π., 74

⁵⁷ Μάζης Ι., Τρούλης Μ., Δωματιώτη Ξ., *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 75

Επιπλέον, η Γεωπολιτική ως κλάδος της Γεωγραφίας και ειδικότερα της Οικονομικής Γεωγραφίας αποτελεί μεθοδολογία ανάλυσης της γεωγραφικής υπόστασης των συστημάτων κατανομής ισχύος με διακριτό εννοιολογικό περιεχόμενο. Ο Ι. Μάζης, ως ο δημιουργός της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης, της μοναδικής ελληνικής πρότασης στην σύγχρονη βιβλιογραφία περί θεωρίας της γεωπολιτικής, επιχειρεί να αναπτύξει μεθόδους στάθμισης και εκτίμησης των τάσεων της διεθνούς πολιτικής με την δημιουργία μιας διεπιστημονικής και πολυπαραγοντικής προσέγγισης με την μέγιστη δυνατότητα πρόβλεψης. Για τον Μάζη, η έννοια της θεωρίας είναι επιστημολογικώς έγκυρη όταν αυτή δεν αποτελεί απλά έναν μηχανισμό αποσαφήνισης και εξήγησης ενός φαινομένου αλλά όταν δύναται να προβλέπει σε βάθος χρόνου με την συμπερίληψη δεδομένων από διακριτούς επιστημονικούς κλάδους ώστε να αυξάνει η δυνατότητα εξαγωγής αξιόπιστων συμπερασμάτων.⁵⁸

Μάλιστα, και για τον Mearsheimer, η προσπάθεια πρόβλεψης γεγονότων είναι ένας τρόπος ελέγχου των θεωριών ώστε αποδεικνύει ποιες θεωρίες εξηγούν με ορθό τρόπο την διεθνή πολιτική.⁵⁹

Σε ότι αφορά την θεωρητική προσέγγιση του Π. Κονδύλη, είναι περισσότερο ανθρωποκεντρική, συναρτάται με μια ανάλυση της ανθρώπινης ζωής η οποία περιορίζεται στην περιγραφή του είναι και δεν εγείρει αξιώσεις ισχύος οπότε δεν έχει να προτείνει τίποτε. Δεν επιζητά την λύση των προβλημάτων αλλά τον προσδιορισμό τους. Κατά τον Κονδύλη δεν μπορούν να δοθούν λεπτομερείς ή ακριβείς οδηγίες σε σχέση με τη μελλοντική δραστηριότητα και επομένως τούτη επαφίεται αναγκαστικά στην λεπτότητα της κρίσης. Η μελλοντική ιστορία μπορεί να γνωσθεί μόνο ως μορφή και δυνατότητα και όχι ως περιεχόμενο και συμβάν και αυτό μέσα από τον στοχασμό πάνω σε ιστορικά φαινόμενα και την μελέτη της ιστορικοκοινωνικής δυναμικής στο πλανητικό γίγνεσθαι.

Γιατί η αξιολογικά ελεύθερη θεώρηση του Κονδύλη θεμελιώνεται στο ότι «η έσχατη πραγματικότητα συναποτελείται από υπάρξεις άτομα ή ομάδες που αγωνίζονται για την αυτοσυντήρηση τους και μαζί, αναγκαστικά, για την διεύρυνση της ισχύος τους γι αυτό συναντώνται ως φίλοι ή ως εχθροί και αλλάζουν τους φίλους και τους εχθρούς ανάλογα με τις ανάγκες του αγώνα για την αυτοσυντήρηση τους και

⁵⁸ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 86

⁵⁹ Μάζης Ι., Τρούλης Μ., Δωματιώτη Ξ., *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 55

την διεύρυνση της ισχύος τους». Επομένως, η περιγραφική θεωρία της απόφασης μπορεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο ως προς την λήψη αποφάσεων ειδικώς όταν κρίνεται αναγκαία η δίχως συναισθηματισμούς ανάλυση των παραμέτρων που είναι απαραίτητες για να ληφθεί μια απόφαση.

Γενικότερα, ο Κονδύλης κινείται στα επίπεδα της κοινωνικής οντολογίας και της πολιτικής θεωρίας και όχι στο επίπεδο της διεθνούς γεωπολιτικής. Ωστόσο επιχειρηματολογεί υπέρ του ενιαίου και ακατάτμητου της γνώσης αξιώνοντας τη διάρρηξη των ορίων μεταξύ των επιστημών. Γιατί οι επιστήμες αλληλεπιδρούν μεταξύ τους όπως ακριβώς τα μέρη του συστήματος στο διεθνές σύστημα.

Στο σημείο αυτό, κρίνεται αναγκαία η διασαφήνιση των βασικών σημείων σύγκλισης και απόκλισης των δύο θεωρητικών. Αμφότεροι εστιάζουν επί της περιγραφής των διεθνών φαινομένων χωρίς στράτευση θεμελιώνοντας αιτιώδεις σχέσεις. Οι βασικές παραδοχές επί τα μείζονα ζητήματα όπως η ισχύς και η κατανομή της, το ορθολογικό κριτήριο λήψης αποφάσεων με άξονα την επιβίωση και την περαιτέρω ισχυροποίηση, η διεθνής αναρχία και το ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα και ο ρόλος των εθνικών κρατών ως φορέων ισχύος, είναι κοινές.

Ωστόσο προσεγγίζουν εννοιολογικώς με διαφορετικό τρόπο την ερμηνεία του διεθνούς γίνεσθαι καθότι οι προσεγγίσεις τους εκκινούν από διαφορετικά γνωστικά πεδία. Η γεωπολιτική ως μια συνολική μέθοδος γεωγραφικής ανάλυσης εφαρμόζει μια αυστηρή χωρική τυπολογία γεωπολιτικών όρων η οποία πηγάζει από την γεωγραφία ενώ ο Κονδύλης στηρίζει την ανάλυση του στην ιστορία και τον εμπειρικά διακριβωμένο κόσμο ή στα εμπειρικά φαινόμενα που τον καθιστούν γνώσιμο.⁶⁰

Επιπλέον, ο Μάζης στην ανάλυση του ενσωματώνει την μέτρηση και τα γεωγραφικά εργαλεία προκειμένου να προσφέρει ένα μεθοδολογικό εργαλείο διάγνωσης και πρόβλεψης κατά τρόπο δυναμικό και επικεντρωμένο στις ενδεχόμενες διακριτές διαφοροποιήσεις ενώ η εμπειρική ιστορική προσέγγιση του Κονδύλη αντιδιαστέλλεται την χρήση σύγχρονων μεθόδων των κοινωνικών επιστημών όπως την μαθηματική λογική. Τέλος ο Μάζης εκτός από τα κράτη προσθέτει ορισμένες επιπλέον μονάδες μελέτης οι οποίες δύνανται να διαθέτουν διαμορφωτικό χαρακτήρα όπως άτομα, υποεθνικές ομάδες, υπερεθνικές ομάδες και οργανισμοί.

⁶⁰ Ευαγγελόπουλος Γ., Μπογιατζής Β., Νούτσος Π., Παπανικολάου Μ., *Παναγιώτης Κονδύλης: Ένας στοχαστής ενάντια στις βεβαιότητες*, Αθήνα: Ευρασία, 2016, 32

3.2 Ανάλυση του Επιμέτρου Κονδύλη και οι αναλύσεις Μάζη: Συγκλίσεις – Αποκλίσεις

Το Επίμετρο αφιερώνεται στην Ελλάδα και έχει ως θέμα τους γεωπολιτικούς συσχετισμούς των δύο κρατών, Ελλάδας και Τουρκίας. Όπως, επισημαίνει, προσπάθησε να χαράξει έναν ψυχραιμο δρόμο για την σύλληψη μιας εθνικής στρατηγικής πέρα από τις ιδεολογικές θέσεις που κυριαρχούν στην Ελλάδα.⁶¹ Η ανάλυση του εδράζεται στην σταθερά της ισχύος και τοποθετείται στο ευρύτερο σώμα των ρεαλιστικών προσεγγίσεων στη μελέτη των διεθνών σχέσεων.

Με γνωστικό βάθος από ένα ευρύ φάσμα επιστημών, ο Π. Κονδύλης κατορθώνει μέσα από την σύγκριση του γεωπολιτικού δυναμικού των δύο κρατών και την ανάλυση ενός σεναρίου ελληνοτουρκικού πολέμου, να γεννά γόνιμες σκέψεις και προβληματισμούς στον αναγνώστη. Τις σκέψεις ωστόσο και τις ανησυχίες του για το εθνικό ζήτημα, τις διατυπώνει σε αρκετά κείμενα του με αναφορά στα ιδεολογικά σχήματα που αναπτύχθηκαν και άσκησαν επίδραση στο κοινωνικοπολιτικό γίγνεσθαι της χώρας. Τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει σφραγίζονται από την συνολική κοσμοθεωρία του, η οποία αντιλαμβάνεται την ύπαρξη ενός κόσμου όπου τα υποκείμενα αγωνίζονται για την αυτοσυντήρηση και την διεύρυνση της ισχύος τους και συναντώνται είτε ως φίλοι είτε ως εχθροί σύμφωνα με τα συγκλίνοντα ή αποκλίνοντα συμφέροντα τους.

Σε μια εποχή πλανητικών ανακατατάξεων με ποιοτικές και ποσοτικές μεταβολές στην ισχύ των επιμέρους δρώντων του διεθνούς συστήματος, στο Επίμετρο τονίζει τη σημασία του κυρίαρχου κράτους υποστηρίζοντας πως μόνο ως οργανωμένη κρατική ισχύς μπορεί ένα έθνος να αντισταθεί στην επιθετικότητα άλλων εθνών και μόνον ως κράτος μπορεί ένα μικρό έθνος να σταθεί ως ίσος προς ίσον με ένα μεγάλο έθνος εφόσον αμφότερα αποτελούν το καθένα για τον εαυτό του ένα κυρίαρχο κράτος.⁶²

Επί της ίδιας λογικής βάσης, το κυρίαρχο κράτος βρίσκεται στο σκληρό πυρήνα της Γεωπολιτικής συνδεδεμένο με την έννοια του εδάφους, έννοια ταυτόσημη με τον ζωτικό χώρο του Φρειδερίκου Ράτσελ. Σύμφωνα με τον καθηγητή Ι. Μάζη, το έδαφος προσδίδει ταυτότητα στη συλλογικότητα και την ιδιότητα του κράτους και άρα η επιβίωση του διασφαλίζεται μέσα από την προστασία της εδαφικής του

⁶¹ Καραμπελιάς Γ., *Παναγιώτης Κονδύλης Μια διαδρομή, ό.π.*, 182

⁶² Κονδύλης Π., *Πλανητική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο, ό.π.*, 49

ακεραιότητας και οποιαδήποτε εδαφική συρρίκνωση ισούται με υπονόμηση της επιβίωσης του.⁶³ Και για τον Clausewitz «δεν υπάρχει σημαντικότερος πολιτικός σκοπός από την ανεξαρτησία του κράτους και του έθνους» υποστηρίζοντας ότι η πολιτική κοινότητα ως σύνολο στηρίζεται ουσιαστικά στην ιδέα της άμυνας εναντίον ενός εξωτερικού εχθρού.⁶⁴

Όπως είναι γνωστό, η Γεωπολιτική είναι μια ολιστική μέθοδος ανάλυσης των διεθνών ζητημάτων η οποία θέτει σε σχέση αλληλεπίδρασης μια σειρά από παράγοντες όπως η γεωγραφία και η πολιτική δημιουργώντας ένα ενιαίο και αδιαίρετο μέγεθος ώστε επιτυγχάνεται μια συνολική θέαση του διεθνούς συστήματος. Το επιστημονικό πλαίσιο εφαρμογής των δεδομένων το προσφέρει η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση η οποία αποτελεί μεθοδολογικό εργαλείο διάγνωσης και πρόβλεψης. Η πρόβλεψη αφορά τάσεις ανακατανομής ισχύος δηλαδή πως τείνουν να αναδιαταχθούν οι πόλοι ισχύος στηριζόμενη σε πραγματικά δεδομένα. Τα δεδομένα αυτά ιεραρχούνται στους τέσσερις πυλώνες ισχύος και αναλύονται με δείκτες ώστε να αποτυπωθεί η συνισταμένη τάση ισχύος την οποία προκαλεί η χωρική δράση του γεωπολιτικού παράγοντα.

Στο Επίμετρο ο Π. Κονδύλης, χωρίς να υπεισέρχεται σε χωρικές εννοιολογικές λεπτολογίες, και χωρίς να ακολουθεί μια συγκεκριμένη μεθοδολογική δομή με καθορισμένα διαδοχικά στάδια όπως ακολουθείται στη Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση, προβαίνει σε μια συγκριτική ανάλυση της ισχύος των δύο κρατών με την παρουσίαση οικονομικών στοιχείων και ποσοτικών δεδομένων αναφορικά με την στρατιωτική, πολιτισμική, οικονομική και πολιτική παράμετρο. Οι γεωγραφικοί χώροι που εξετάζονται είναι ο φυσικός πρωτογενής αιτιατός και υποδομικός χώρος, ο οικονομικός δευτερογενής αιτιατός, ο πολιτικός δευτερογενής αιτιατός και ο εθνοκρατικός τριτογενής αιτιατός. Επιπλέον κάνει αναφορά στις πλανητικές δυνάμεις ΗΠΑ, Ρωσία και Ευρωπαϊκή Ένωση ήτοι σε υπερσυστημικούς δρώντες κατά το πρότυπο της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης, περιγράφοντας τις γεωπολιτικές δυναμικές όπως αυτές λαμβάνουν χώρα στα οριζόμενα πεδία ανάλυσης.

Είναι χαρακτηριστικό ότι αποδίδει κυρίαρχη σημασία στο πολιτικό σύστημα ήτοι στο θεματικό χώρο ισχύος της πολιτικής χρησιμοποιώντας δείκτες-μεταβλητές

⁶³ Μάζης Ι., Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση, ό.π., 92-95

⁶⁴ Κονδύλης Π., *Θεωρία του πολέμου*, ό.π., 55

όπως η δομή του πολιτικού συστήματος, η εσωτερική οργάνωση του κράτους, η ικανότητα ηγεσίας αναφορικά με τη διαμόρφωση εθνικού οράματος και δράσης και η ύπαρξη μακροπρόθεσμων στρατηγικών, αποδίδοντας μια ποιοτική παρουσίαση και περιγραφή της συστημικής λειτουργίας του στο πλαίσιο της δομής των δύο κρατών.

Επιπλέον, αναφέρεται στον θεματικό χώρο ισχύος της οικονομίας ως τον σημαντικότερο συντελεστή ισχύος των κρατών με αναφορά στο ΑΕΠ, την εθνική παραγωγικότητα, την βιομηχανική παραγωγή την οποία συνδέει με την πληθυσμιακή έκρηξη στην Τουρκία, το εμπορικό ισοζύγιο εισαγωγών-εξαγωγών των δύο χωρών αλλά και τις στρατηγικές ανάπτυξης.

Στον χώρο της άμυνας παραθέτει στοιχεία για την διαφορά στις στρατιωτικές δαπάνες των δύο κρατών, τις αμυντικές δαπάνες και τα οπλικά συστήματα, το στρατιωτικό δόγμα και την στρατιωτική διάσταση των γεωγραφικών δεδομένων ώστε μέσα από τα ποσοτικά μεγέθη διαπιστώνει ότι το μέγεθος της ισχύος σε αυτό τον τομέα σταθερά φθίνει σε σχέση τόσο με τις ανάγκες της Ελλάδας όσο και σε σύγκριση με της Τουρκίας. Σε ότι αφορά τον πολιτισμικό παράμετρο αναφέρεται κυρίως στα κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά των δύο κρατών όπως το μέγεθος του πληθυσμού, τα δημογραφικά δεδομένα, την δομή του πληθυσμού με αναφορά σε ηλικιακά κρίσιμες μάζες, την θρησκευτική και εθνική του σύνθεση, και την διαφορά στο ρυθμό αύξησης με αναφορά στη δημογραφική απίσχυνση της Ελλάδας σε σύγκριση με την Τουρκία.

Ο καθηγητής Μάζης δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην πολιτισμική παράμετρο και υποστηρίζει ότι «οι εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο εδράζονται μεν στην διάσταση της ισχύος και των ισορροπιών των επιμέρους κρατικών δρώντων συναρτώνται δε με παράγοντες πολιτισμικής υφής όπως οι ιδεολογικές και θρησκευτικές αναφορές των πληθυσμών και των κρατών».⁶⁵ Στο πλαίσιο αυτό εξετάζει την δομική διαφοροποίηση μεταξύ δυτικών και μη δυτικών κοινωνιών, την εθνική-ιστορική ταυτότητα ως διακριτή μεταβλητή σε επίπεδο ισχύος και την δυναμική του ισλαμιστικού κινήματος. Αναφορικά με την διάκριση των κοινωνικών συστημάτων αυτή έγκειται στο ότι οι δυτικές κοινωνίες είναι οργανωμένες στη βάση ενός δημοκρατικού μοντέλου ενώ οι ανατολικές είναι περισσότερο απολυταρχικές και με έμφαση στον μιλιταρισμό. Επιπλέον, η ιστορική ταυτότητα ιδίως στη θρησκευτική της διάσταση είναι δυνατόν να διαμορφώνει την συμπεριφορά των κρατικών

⁶⁵ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 189

δρώντων γι αυτό και ενέχει αυξημένη ερμηνευτική σημασία για την κατανόηση της δυναμικής των ενδοκρατικών και διακρατικών συγκρούσεων καθώς και για τις μεταβολές της ισχύος και της ασφάλειας.⁶⁶ Επιπλέον οι πολιτισμικές διαφορές επιστρατεύονται από μουσουλμανικές χώρες προκειμένου να κινητοποιήσουν τις μάζες εναντίον ενός εξωτερικού εχθρού ο οποίος ανήκει σε άλλον πολιτισμό. Επί παραδείγματι η Τουρκία έχει εθνικοποιήσει το σουνιτικό Ισλάμ υπό την σημαία και τα σύμβολα του τουρκικού κράτους. Μάλιστα, οι επεκτατικές στοχεύσεις της αφορούν στην εθνικοποίηση των σουνιτικών κοινοτήτων του πρώην οθωμανικού χώρου σε γεωπολιτική βάση με στόχο την ηγεμονία της ισλαμικής ταυτότητας.⁶⁷ Διότι σύμφωνα με τον Μάζη, η παραδοσιακή ισλαμική γεωπολιτική αντιλαμβάνεται την χωρική οργάνωση του διακρατικού συστήματος με βάση τον ισλαμικό έλεγχο και την επιρροή.

Με βάση τα ανωτέρω διαπιστώνεται ότι η ανάλυση του Κονδύλη δεν παραμένει στην απλή παρουσίαση και την περιγραφή των αντικειμενικών δεδομένων των δύο κρατών αλλά διέπεται από ιδεολογική φόρτιση και υποβολή προτάσεων γεωστρατηγικού χαρακτήρα εκ μέρους του, όπως στο πλαίσιο της στρατιωτικής στρατηγικής αποτροπής και το μαζικό πρώτο πλήγμα. Τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει αποτελούν αφενός πηγή παραγωγής ανατροφοδοτούμενου στοχασμού αφετέρου εκφράζουν υποκειμενικές διατυπώσεις συμβατές με την τυπική λογική και τα συμφέροντα της στρατηγικής του Ελλαδικού κράτους εξυπηρετώντας την γεωστρατηγική. Κατά τον Μάζη, η γεωστρατηγική είναι πραξολογική εφαρμογή των πορισμάτων μιας ανάλυσης και όχι μέθοδος επιστημονικής ανάλυσης.⁶⁸

Αντιθέτως, η γεωπολιτική ανάλυση αποτελεί μια περιγραφική θεωρία αποστειρωμένη από ιδεολογικές φορτίσεις η οποία καταλήγει σε αξιολογικά ουδέτερα υποδείγματα τάσεων ανακατανομής ισχύος στον υπό μελέτη γεωγραφικό χώρο.

Από μεθοδολογικής απόψεως, στο ερμηνευτικό υπόδειγμα της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης, η γεωστρατηγική σύνθεση διακρίνεται με σαφήνεια από την γεωπολιτική ανάλυση και προσδιορίζεται από τον καθηγητή Μάζη ως η εφαρμογή και χρήση του υποδείγματος των γεωπολιτικών προβλέψεων από έναν κρατικό

⁶⁶ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 191

⁶⁷ Β. Κ. Φούσκας, *Τουρκικός Ιμπεριαλισμός και Αποτροπή*, ό.π., 173

⁶⁸ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 78

δρώντα με σκοπό την απολαβή του μεγαλύτερου δυνατού εθνικού οφέλους ή και την αύξηση της ασφάλειας του.⁶⁹

3.3 Αξιολόγηση θέσεων Κονδύλη και Μάξη βάσει του πυλώνας Άμυνα / Ασφάλεια

Η μελέτη της διακρατικής κατανομής ισχύος βάσει των γεωπολιτικών πυλώνων αποτελεί το ουσιώδες ερευνητικό αντικείμενο μιας γεωπολιτικής ανάλυσης. Κατά τον Ι. Μάξη η γεωπολιτική ανάλυση οφείλει να μελετά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τη δομή και την λειτουργία των τεσσάρων πυλώνων που συνθέτουν και καθορίζουν την ισχύ και την κατανομή της στο ενδοσυστημικό πλαίσιο του γεωγραφικού Συμπλόκου αλλά και τις επιρροές και μεταλλαγές που αυτοί οι πυλώνες υφίστανται από το εξωσυστημικό περιβάλλον του Συμπλόκου αυτού.⁷⁰

Με τον πυλώνα Άμυνας/Ασφάλειας σχετίζονται τα στρατιωτικά χαρακτηριστικά τα οποία δεν περιλαμβάνουν μόνο τεχνικά δεδομένα των οπλικών συστημάτων, αλλά επίσης θεωρητικές αντιλήψεις και έννοιες όπως το στρατιωτικό δόγμα καθώς και μεταβλητές σχετιζόμενες με την πολιτική ηγεσία. Ο όρος στρατιωτικό δόγμα περιλαμβάνει τις επίσημες θέσεις ενός κράτους πάνω στα θεμελιώδη ζητήματα του πολέμου στη σχέση τους με το όλο πλέγμα της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής και με όλες τις υλικές και πνευματικές δυνατότητες του κράτους.⁷¹ Ένα δόγμα καλύπτει πρωτίστως το στρατηγικό και σε ένα βαθμό, το επιχειρησιακό και το τακτικό επίπεδο του στρατιωτικού σχεδιασμού, τόσο σε περίπτωση σύγκρουσης, όσο και στη χρήση της στρατιωτικής ισχύος στην ειρήνη και κύριος σκοπός του είναι να αποφέρει το μεγαλύτερο όφελος στις ένοπλες δυνάμεις, που υποστηρίζουν την εθνική πολιτική ενός κράτους.⁷²

Ως τυπολογικό μέγεθος περιλαμβάνει το σύνολο των γεωπολιτικών δεικτών οι οποίοι σχετίζονται με τις σχέσεις στρατιωτικής ισχύος και ασφάλειας ενός κρατικού δρώντα και τις συναφείς δραστηριότητες. Γεωπολιτικοί δείκτες αυτής της κατηγορίας είναι μεγέθη αμυντικής φύσεως που αφορούν στην κατανομή όπλων ανά επιφάνεια

⁶⁹ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π. 83 & Ι.Θ. Μάξη, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής, το Νεοθετικιστικό Πλαίσιο*, ό.π., 393

⁷⁰ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π. 62

⁷¹ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π.338

⁷² https://www.huffingtonpost.gr/entry/to-doyma-toe-eniaioe-amentikoe-choroe-kai-e-semmachia-elladas-yallias_gr [ημερ. πρόσβασης: 20/5/23]

προς κάλυψη, την ισχύ πλήγματος και τα βεληνική των οπλικών συστημάτων, τεχνολογικοί δείκτες, ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά των ενόπλων δυνάμεων, την στρατιωτική διάσταση των γεωφυσικών και γεωγραφικών δεδομένων μιας επικράτειας, τις συσχετίσεις με διεθνή συλλογικά συστήματα ασφάλειας κλπ.⁷³

Επομένως, το σώμα των δεδομένων της ανάλυσης αποτελείται από τους κατάλληλους δείκτες οι οποίοι διαφοροποιούνται κατά περίπτωση μελέτης καθώς αλλάζει η συνάρτηση βάρους και η ερμηνευτική τους ισχύς. Έχοντας καλούς δείκτες ισχύος μπορούμε να καθορίσουμε τα επίπεδα ισχύος των κρατών, το οποίο με την σειρά του μας επιτρέπει να προσδιορίσουμε ποσοτικά την ισχύ και να ταξινομήσουμε τα κράτη σε μικρές, μεσαίες και μεγάλες δυνάμεις και να περιγράψουμε την αρχιτεκτονική του συστήματος.⁷⁴

Σε επίπεδο διάκρισης της ισχύος, ο πυλώνας Άμυνας/Ασφάλειας σχετίζεται με την παράμετρο της σκληρής ισχύος όπως και ο πυλώνας της Οικονομίας. Η σκληρή ισχύς ως έννοια ταυτίζεται με την ικανότητα ενός δρώντα να κατευθύνει τη συμπεριφορά των άλλων ή να επιβάλλει τη βούλησή του και εφαρμόζεται κυρίως μέσω της στρατιωτικής και της οικονομικής ισχύος. Στόχος της σκληρής ισχύος είναι η συμμόρφωση ή η αποτροπή ορισμένης δραστηριότητας άλλου δρώντα και οι πρακτικές εφαρμογές της σχετίζονται με την αντίληψη της ισχύος ως μέσου⁷⁵. Η στρατιωτική ισχύς προκύπτει ως συνισταμένη πολλών παραγόντων και περιλαμβάνει τους στρατηγικούς πόρους δηλαδή ανθρώπινο δυναμικό, στρατιωτικές υποδομές, αμυντική βιομηχανική βάση, οπλικά συστήματα, την στρατιωτική στρατηγική και την μαχητική ικανότητα των ενόπλων δυνάμεων, την εκπαίδευση, οργάνωση και τη διάταξή τους. Επιπλέον, η στρατιωτική ισχύς δύναται να περιλαμβάνει την σύναψη διακρατικών συμμαχιών, την διατύπωση απειλής χρήσης βίας και την καταφυγή σε πολεμικές συγκρούσεις.⁷⁶ Υποδιαιρείται στη χερσαία, τη ναυτική και την αεροναυτική ισχύ. Ο στρατός ξηράς είναι το βασικό στρατιωτικό εργαλείο για την κατάκτηση και τον έλεγχο εδαφών, στοιχείο που αποτελεί τον ανώτατο πολιτικό αντικειμενικό σκοπό σε έναν κόσμο εδαφικών κρατών.⁷⁷ Το επιθετικό δυναμικό ενός

⁷³ Ι.Θ. Μάξης, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής, το Νεοθετικιστικό Πλαίσιο*, ό.π., 399

⁷⁴ J. J. Mearsheimer, *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*, Αθήνα: Ποιότητα, 2007, 42

⁷⁵ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, αυτόθι

⁷⁶ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π. 143

⁷⁷ J. J. Mearsheimer, *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*, ό.π. 186

κράτους σε μεγάλο βαθμό συνίσταται στον στρατό ξηράς με το ναυτικό και την αεροπορία να λειτουργούν ως πολλαπλασιαστές ισχύος του.

Στη ρεαλιστική προσέγγιση των διεθνών σχέσεων η ισχύς ενός κράτους είναι συνδεδεμένη με την στρατιωτική του δύναμη και ταυτίζεται με αυτήν. Τα στρατιωτικά στοιχεία της ισχύος και η κινητοποίηση τους αποτελούν μετρήσιμα στοιχεία καθιστώντας το μέγεθος και την ποιότητα τους συγκριτικά στοιχεία της μαχητικής ικανότητας και αποτελεσματικότητας ενός κράτους. Ένα κράτος που διαθέτει επαρκή στρατιωτική ισχύ διαθέτει σαφές πλεονέκτημα έναντι των αντιπάλων του. Διότι οι ένοπλες δυνάμεις του μπορεί να είναι τόσο μέσο ειρήνης δηλαδή αποτροπής όσο και πολέμου.

Επιπλέον, η εκτίμηση της στρατιωτικής ισχύος ενός κράτους μπορεί να γίνει σε σύγκριση με την ισχύ άλλων κρατών ώστε να προκύψουν συσχετισμοί δυνάμεων και εκτιμήσεις συγκριτικής ισχύος μεταξύ τους. Βέβαια, στην μέτρηση αυτή θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και άλλοι παράγοντες όπως ο πληθυσμός και η σύνθεση του, η γεωγραφία, η οικονομία, η τεχνολογία, η υψηλή στρατηγική και η πολιτική βούληση, η εκπαίδευση, οι μαχητικές ικανότητες, η ηγεσία των ενόπλων δυνάμεων και όχι μόνο οι ποσότητες πλατφορμών μάχης ώστε να προκύπτουν εκτιμήσεις και ως προς τα αποτελέσματα που αυτές είναι ικανές να επιφέρουν σε έναν αντίπαλο. Γιατί η στρατιωτική ισχύς είναι σχετικό και όχι απόλυτο μέγεθος και λαμβάνει υπόσταση ανά περίπτωση ανάλογα με το γεωγραφικό περιβάλλον, το είδος του πολέμου και σε διάδραση με τους πιο πάνω παράγοντες. Και σε μια πολεμική αναμέτρηση δεν νικάει ο πιο ισχυρός αλλά αυτός που είναι καλύτερα προσαρμοσμένος σε όλους αυτούς τους παράγοντες. Δηλαδή, αυτό που μετράει δεν είναι οι απόλυτες ικανότητες ή δυνατότητες των δρώντων αλλά το πώς ενεργούν σε σχέση με τους αντιπάλους τους.⁷⁸

Ο Θουκυδίδης ήταν ο πρώτος που συσχέτισε το ζήτημα του πολέμου με την αλλαγή στο συσχετισμό ισχύος των κρατών⁷⁹ γι' αυτό και η ανάλυση του μας βοηθά να κατανοήσουμε την συμπεριφορά των κρατών και κυρίως την λογική του πολέμου.

Στην Ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου βρίσκουμε μια ολοκληρωμένη θεωρία υψηλής στρατηγικής για το πώς τα κράτη παράγουν ασφάλεια για τους εαυτούς τους προκειμένου να επιβιώσουν και να προασπίσουν τα συμφέροντά τους, στην οποία ο Θουκυδίδης ενσωματώνει οικονομικούς, διπλωματικούς,

⁷⁸ Κ. Γρίβας, *Η νέα στρατιωτική επανάσταση και η ελληνική αμυντική στρατηγική*, ό.π. 26

⁷⁹ Α. Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, Αθήνα: ΕΣΤΙΑ, 2018⁷ [1999], 16

στρατιωτικούς, τεχνολογικούς, δημογραφικούς, ψυχολογικούς και άλλους παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η ασφάλεια ενός κράτους. Οι θεωρητικές αυτές θέσεις και κατασκευές αναλύονται πάντοτε από την σκοπιά ενός χειροπιαστού εχθρού και σύμφωνα με αυτόν γίνεται η χάραξη μιας σαφούς πορείας δράσης και μιας στρατηγικής η οποία θα πρέπει να εκληφθεί ως η απάντηση ενός κράτους σε συγκεκριμένες απειλές κατά της ασφάλειας του.

Όπως γράφει ο Π. Κονδύλης, «πρέπει να έχουμε το βλέμμα συνεχώς στον εχθρό και να καθορίζουμε την συμπεριφορά μας με βάση την δική του. Αυτό δεν σημαίνει έλλειψη πρωτοτυπίας αλλά ζωτικά αναγκαία εγρήγορση. Γιατί καθένας είναι ότι τον αναγκάζει να είναι ο εχθρός του με την προϋπόθεση βέβαια ότι είναι ο ίδιος σε θέση να βγει από το ιστορικό και κοινωνικό μηδέν και να ξεπροβάλει ως εχθρός κάποιου».⁸⁰ Δηλαδή η δυναμική της αυτοσυντήρησης ωθεί προς μια συνεχή διάδραση με τον εχθρό και μια αδιάκοπη αναμέτρηση ισχύος. Γιατί η διεθνής πολιτική χαρακτηρίζεται από συγκρούσεις κατανομής που συνδέονται στενά με την ισχύ τόσο ως όργανο όσο και ως διακύβευμα.⁸¹

Όλοι οι πυλώνες ισχύος ενός δρώντα βρίσκονται σε διαδραστική σχέση μεταξύ τους και συνθέτουν την γεωπολιτική εξίσωση ισχύος. Ο πυλώνας της Άμυνας, ένας εκ των τεσσάρων πυλώνων ισχύος, υποδεικνύει την στρατιωτική δύναμη ενός κράτους και αντικατοπτρίζει την κουλτούρα ασφαλείας του. Στην παρούσα μελέτη που αφορά τις γεωπολιτικές και γεωστρατηγικές παραμέτρους ενός ελληνοτουρκικού πολέμου, η επιλογή του εν λόγω πυλώνα, μας παρέχει το μεθοδολογικό πλαίσιο προσέγγισης και μέτρησης της στρατιωτικής ισχύος έκαστου και συνακόλουθα της σύγκρισης των δύο κρατών. Ο Π. Κονδύλης αποτυπώνει τα στρατιωτικά δεδομένα για τα έτη 1980 έως 1995 με ποσοτικά στοιχεία και απόλυτους αριθμούς και τα τοποθετεί σε μια διαδραστική σχέση με την οικονομία και τις πολιτικές επιλογές έκαστου κράτους. Η ανάλυση του διαμορφώνεται σε σχέση με έναν υπαρκτό εχθρό, δηλαδή την Τουρκία και εστιάζει στον χαρακτήρα της απειλής, τα γεωγραφικά δεδομένα, τις συνθήκες στα πεδία στρατιωτικής αντιπαράθεσης, το στρατιωτικό δόγμα του εχθρού και τα οπικά συστήματα που διαθέτει έκαστος.

Στα πλαίσια της ρεαλιστικής ανάγνωσης του διεθνούς γίνεσθαι, η κατανομή της ισχύος μεταξύ των κρατών καθορίζει την συμπεριφορά τους και το χάσμα ισχύος

⁸⁰ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π. 111

⁸¹ Ι.Θ. Μάξης, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής, το Νεοθετικιστικό Πλαίσιο*, ό.π., 739

παρωθεί το ισχυρό μέρος στην υιοθέτηση αναθεωρητικών στρατηγικών ενώ το ανίσχυρο σε αναζήτηση τρόπων εξισορρόπησης.⁸² Επομένως, για την Ελλάδα προκύπτει δίλημμα ασφαλείας από την υπέρμετρη αύξηση της στρατιωτικής ισχύος της Τουρκίας με αποτέλεσμα την ανασφάλεια και τον φόβο.

Αδιαμφισβήτητα, οι γενικές συνθήκες από τις οποίες προκύπτει ένας πόλεμος προσδιορίζουν και τον χαρακτήρα του. Γι' αυτό ο Π. Κονδύλης προτείνει ένα συντριπτικό πλήγμα στην αρχή μιας ενδεχόμενης σύρραξης με σκοπό να προκαλέσει παραλυτικό σοκ στον αντίπαλο που θα τον οδηγήσει σε υποχώρηση και θα αποκλιμακώσει την σύγκρουση. Ωστε η πλευρά που θα επιφέρει τις μεγαλύτερες πιθανότητες στο συντομότερο χρονικό διάστημα θα είναι αυτή που θα αναδειχθεί νικητής.

Η σκέψη του Π. Κονδύλη στο σύνολο της έχει ιστορικό προσανατολισμό. Η ιστορία θεωρείται ως ένα σύνολο περιπτώσεων μελέτης διακρατικής κατανομής ισχύος, που πηγάζει από παγκόσμια ιστορικά, πολιτικά και στρατιωτικά γεγονότα στη διάσταση του παρελθόντος. Όλοι οι θεωρητικοί από τον Θουκυδίδη έως τον Κλαουζεβιτς συμφωνούν στο δόγμα ότι η καλύτερη άμυνα είναι η επίθεση. Εάν η Ελλάδα σύρει την Τουρκία στο πεδίο αναμέτρησης που είναι ευνοϊκό για την ίδια, θα τη συντρίψει. Αυτό ακριβώς δηλαδή που πέτυχαν οι Έλληνες στον Μαραθώνα και στη Σαλαμίνα, στα Δερβενάκια και στην Αλβανία. Κατά συνέπεια η ιστορία λειτουργεί συμπληρωματικά με την γεωπολιτική με θετικά για την επιστημονική έρευνα και την επιστημολογική πρόοδο αποτελέσματα.⁸³

3.4 Σύγκριση της σκέψης του Κονδύλη με την ΣΓΑ του Ι. Θ. Μάξη

Η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση του καθηγητή Ι. Μάξη αποτελεί το μόνο αυτόνομο και εσωτερικώς συνεκτικό ερμηνευτικό υπόδειγμα γεωπολιτικής στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία. Κίνητρο για την ανάπτυξη του ήταν η ανυπαρξία μεθοδολογίας βάσει της οποίας να πραγματοποιείται ανάλυση των συστημάτων κατανομής ισχύος από την οπτική της χωρικής τους διάστασης.⁸⁴ Η συμβολή του εν λόγω επιστημονικού προγράμματος είναι καθοριστική ως προς το ζήτημα του

⁸² Μάξης Ι., Τρούλης Μ., Δωματιώτη Ξ., *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 41

⁸³ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π.88

⁸⁴ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π, 35

προσδιορισμού της ισχύος και της επεξεργασίας των επιμέρους παραμέτρων της, βάσει μιας νεοθετικιστικής προσέγγισης η οποία έγκειται στην μεθοδική και λεπτομερή τυποποίηση και συστηματοποίηση των συντελεστών της ισχύος και την ποσοτικοποίηση τους.⁸⁵

Σε οντολογικό επίπεδο αναπτύχθηκε σε διαλεκτική σχέση με την Κλασική Γεωπολιτική και την Σύγχρονη Γαλλική Γεωπολιτική Σχολή η οποία δίνει έμφαση στην τυπολογική κατηγοριοποίηση των χωρικών δεδομένων και των επιπέδων ανάλυσης. Σε ότι αφορά την Κλασική Γεωπολιτική, η ανάλυση του Ι. Μάζη ενσωματώνει την γεωπολιτική οπτική του Ratzel, ο οποίος εκτός της συσχέτισης εδάφους-ισχύος και της ανάλυσης των γεωγραφικών παραμέτρων, εισάγει περισσότερους παράγοντες γεωπολιτικής επιρροής οι οποίοι διατρέχουν πολλά επιστημονικά πεδία.⁸⁶ Η συστημική προσέγγιση μάλιστα των Ratzel και Ι. Μάζη συνεκτιμά και αναλύει με γεωγραφικά εργαλεία ομοειδής παραμέτρους (γεωγραφία, οικονομία, πολιτισμό κλπ) τις οποίες εγκολπώνεται και συγκεκριμενοποιεί η ελληνική γεωπολιτική σχολή με τον όρο πυλώνες ισχύος.⁸⁷

Επιπλέον, η ανάλυση του Ι. Μάζη υιοθετεί το χωρικό πρότυπο ανάγνωσης των διεθνών εξελίξεων και της ανακατανομής ισχύος, το οποίο εδράζεται στους θεματικούς τόπους της Καρδιογαίας (Heartland) και της Περιμέτρου (Rimland)⁸⁸ και τη συναφή ορολογία των Mackinder και Spykman. Διαφοροποιείται από τις ανωτέρω σχολές ως προς την αμιγώς νεοθετικιστική της διάσταση και τον σαφή διαχωρισμό των σταδίων ανάλυσης.

Ως εκ τούτου, η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση εστιάζει στην έννοια του γεωγραφικού χώρου, ο οποίος προσδιορίζεται βάσει του όρου Σύστημα/Σύμπλοκο και τις υποδιαιρέσεις αυτού από τον καθηγητή Ι. Μάζη για να καταδειχθεί η

⁸⁵ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π, 46

⁸⁶ Α. Στογιάνος (2012, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ)*), [Η σύγχρονη ανάγνωση του Friedrich Ratzel και ο περί γεωγραφικού ντετερμινισμού μύθος: η περίπτωση του Ανατολικού Ζητήματος](https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/28572), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/28572> ,σ. 131

⁸⁷ Α. Στογιάνος (2012, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ)*), [Η σύγχρονη ανάγνωση του Friedrich Ratzel και ο περί γεωγραφικού ντετερμινισμού μύθος: η περίπτωση του Ανατολικού Ζητήματος](https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/28572), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/28572> ,σ. 149

⁸⁸ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π, 32

εσωτερικώς σύνθετη και διαδραστική δομή του πλέγματος των σχέσεων μεταξύ κρατικών και μη δρώντων και η ιεραρχική διάρθρωση της προβολής ισχύος.⁸⁹

Επιπλέον, προσδιορίζει την ισχύ με την ανάλυση και τον συσχετισμό μετρήσιμων δεδομένων ώστε «διαγιγνώσκει τις αναπτυσσόμενες τάσεις και προβλέπει την δυναμική τους στο χώρο και στον ιστορικά ομοιογενή χρόνο»⁹⁰ το οποίο είναι και το διακύβευμα της ανάλυσης.

Σε επιστημολογικό επίπεδο, αξιοποιεί τις αρχές της μεθοδολογίας των επιστημονικών προγραμμάτων του Lakatos και την ερευνητική πραξολογία του συμπεριφοριστικού υποδείγματος.⁹¹ Ο συμπεριφορισμός ως ρεύμα προέκρινε την αξιοποίηση των εμπειρικών δεδομένων και της παρατήρησης για την εξαγωγή συμπερασμάτων μέσω της συστηματικής συγκέντρωσης και επεξεργασίας τους. Κατά το εκλεπτυσμένο συμπεριφοριστικό υπόδειγμα, στο επίπεδο του διεθνούς γίνεσθαι, υφίστανται πρότυπα συμπεριφοράς των κρατικών δρώντων τα οποία διέπονται από υψηλό βαθμό στατιστικής επαναληψιμότητας. Κατά συνέπεια, η διαμόρφωση μιας βάσης δεδομένων μέσω της παρατήρησης και της ανάλυσης της δράσης τους σε σχέση με τα χωρικά δεδομένα δύναται να συμβάλλει στην αξιολόγηση της συμπεριφοράς τους εντός του διεθνούς περιβάλλοντος, να ερμηνεύσει και να προβλέψει διεθνείς εξελίξεις.⁹²

Στο πλαίσιο αυτό και σε συνδυασμό με μια πολυπαραμετρική ανάλυση κάθε ιδιαίτερης περίπτωσης μελέτης, με την χρήση γεωπολιτικών δεικτών, ποσοτικών μεθόδων και χαρτών, επιχειρείται η αποτύπωση της τάσης και η κατ' επέκταση πρόβλεψη διότι η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση δεν στέκεται απλά στην περιγραφή του διεθνούς γίνεσθαι αλλά είναι μια μεθοδολογία μέτρησης της ισχύος και ακριβούς πρόβλεψης των εκδηλώσεων ανακατανομής ισχύος στα επιμέρους χωρικά Σύμπλοκα. Επομένως, ως επιστημονικό ερευνητικό πρόγραμμα είναι προοδευτικό καθώς η θεωρητική πρόοδος προηγείται της εμπειρικής προόδου.

Σε ότι αφορά τον Π. Κονδύλη, η αξιολογική ελευθερία είναι το κεντρικό διακύβευμα του έργου του και λειτουργεί ως η κατευθυντήρια γραμμή της περιγραφικής θεωρίας της απόφασης. Η διατύπωση της εν λόγω θεωρίας

⁸⁹ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 57

⁹⁰ Ι.Θ. Μάξης, *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής, το Νεοθετικιστικό Πλαίσιο*, ό.π., 354

⁹¹ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 102

⁹² Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 39

αναπτύσσεται στο «Ισχύς και Απόφαση» ενώ η λογική και η μέθοδος της εφαρμόζεται σε όλα τα έργα του συγγραφέα.

Η περιγραφική θεωρία του Π. Κονδύλη είναι μέθοδος προσέγγισης της γνώσης, που εκκινεί από την διάκριση Είναι και Δέοντος, προς επίτευξη της αντικειμενικής γνώσης. Ενδιαφέρεται για την δομή της σκέψης, είναι δηλαδή μια μορφολογία της σκέψης στη συνύφανση της με την επιδίωξη της αυτοσυντήρησης και με την πολεμική.⁹³ Τα εννοιολογικά της εργαλεία χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό συνοχής και λειτουργούν ως ερμηνευτικές δικλίδες για την εξήγηση του κοινωνικού γίνεσθαι.

Η θεώρηση του θέτει ως σκοπό την περιγραφή και καταγραφή αιτιωδών σχέσεων και συσχετισμών με βασική εξηγητική αρχή τη βούληση για ισχύ. Προς τον αυτό σκοπό, επικαλείται το αξίωμα σύμφωνα με το οποίο «οι απαντήσεις στα ιστορικά προβλήματα δεν βρίσκονται μέσα στην κατασκευασμένη θεωρία αλλά οι απαντήσεις στα θεωρητικά προβλήματα βρίσκονται μέσα στην ιστορία» προβάλλοντας την αξία του εμπειρισμού και της επαλήθευσης μέσω ιστορικών παραδειγμάτων, και τονίζοντας πως μέλημα του είναι να τεκμηριώσει χειροπιαστά την ερμηνευτική γονιμότητα της γενικής του θεώρησης των ανθρωπίνων πραγμάτων.⁹⁴

Με δεδομένο ότι το ρεαλιστικό ερευνητικό πρόγραμμα εδράζεται στην ιστορική εμπειρία η οποία σχετίζεται με επαναλαμβανόμενες ιστορικές εκδηλώσεις από τις οποίες αντλεί στοιχεία, υποστηρίζει πως η θεωρία είναι απείρως απλούστερη από οποιαδήποτε ιστορική κατάσταση εντός της οποίας ενυπάρχει η αλληλένδετη σχέση κοινωνικής δράσης και κοινωνικής δομής σε συνεχή εξέλιξη στο χρόνο. Ως εκ τούτου, για τον Π. Κονδύλη η διϊστορική εμπειρία είναι εκείνη που επαληθεύει μια θεωρία και την εδραιώνει ως τέτοια διαμέσου μιας διαδικασίας σώρευσης η οποία αποδομεί αλλά και ενισχύει την δυναμική της με την διεύρυνση του εμπράγματος προκείμενου της και την μετατρέπει σε επιστημονική αλήθεια.⁹⁵

Σε θεωρητικό επίπεδο, η αξιολογικά ελεύθερη θεώρηση του Π. Κονδύλη θεμελιώνεται στην αντίληψη ότι «η έσχατη πραγματικότητα συνίσταται από υπάρξεις άτομα ή ομάδες που αγωνίζονται για την αυτοσυντήρηση τους και μαζί, αναγκαστικά,

⁹³ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 220

⁹⁴ Μάζης Ι., Τρούλης Μ., Δωματιώτη Ξ., *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 117

⁹⁵ Μάζης Ι., Τρούλης Μ., Δωματιώτη Ξ., *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 120

για την διεύρυνση της ισχύος τους γι αυτό συναντώνται ως φίλοι ή ως εχθροί και αλλάζουν τους φίλους και τους εχθρούς ανάλογα με τις ανάγκες του αγώνα για την αυτοσυντήρηση τους και την διεύρυνση της ισχύος τους». Η εσωτερική λογική της αντίληψης αυτής συνοψίζει μια επιχειρηματολογία και μια εννοιολογική δομή η οποία έχει αναπτυχθεί με πολεμική πρόθεση και μέσα της οι ιδέες και οι έννοιες αποκτούν κοσμοθεωρητικό περιεχόμενο και συμβολική δύναμη.⁹⁶ Συναρτάται με μια ρεαλιστική ανάγνωση της πραγματικότητας μέσα στην οποία η σχέση φίλου εχθρού λειτουργεί ως εξιδανικευμένο μοντέλο παρμένο από την ιστορική και εμπειρική πραγματικότητα χρήσιμο για τη θεωρητική απεικόνιση των ανθρώπινων σχέσεων. Και ευσταθεί ή καταρρίπτεται ανάλογα με το αν ευσταθεί ή καταρρίπτεται η αντίληψη αυτή για την έσχατη πραγματικότητα η οποία αποτελεί θεώρηση των ανθρωπίνων πραγμάτων σύμφωνα με τα πρακτικά αιτήματα της αυτοσυντήρησης, της επιβίωσης και της αυτοεπίτασης στην διαχρονία.⁹⁷

Εν κατακλείδι, η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση εστιάζει σε μια αυστηρή μεθοδολογία με διακριτή τυπολογία προσδιορισμού των μεγεθών του χώρου και τα μετρήσιμα αποτελέσματα στα οποία καταλήγει η επιστημονική έρευνα. Ως νεοθετικιστικό επιστημονικό ερευνητικό πρόγραμμα έχει καθολική εφαρμογή και λειτουργεί ως μορφότυπος αναφορικά με κάθε εξεταζόμενο γεωσύμπλοκο και μελέτη περίπτωσης. Αποτελεί μια διεπιστημονική και πολυπαραγοντική προσέγγιση ακρίβειας, η οποία έχει καθορισμένες φάσεις δηλαδή τίτλος θέματος και ανάλυση του, ανάλυση συστημικών χώρων, σύνθεση και συμπεράσματα.⁹⁸ Ως εκ τούτου δύναται να προσφέρει εξήγηση και ερμηνεία των φαινομένων και των συμβαινόντων στο διεθνές γίνεσθαι καθώς η απαίτηση της πρόβλεψης συνιστά θεμελιώδες χαρακτηριστικό της ισχυρής θεωρίας αλλά και τρόπος ελέγχου αυτής.⁹⁹

Αντίθετα, ο Π. Κονδύλης προσφέρει μια δομή σκέψης η οποία εδράζεται σε μια ορισμένη αντίληψη για τα ανθρώπινα πράγματα υποτυπωμένη με βάση την επιταγή της αυτοσυντήρησης και της διεύρυνσης της ισχύος ενός ατόμου ή μιας συλλογικής οντότητας. Η σκέψη του επικεντρώνεται στην άρθρωση του μηχανισμού διαμόρφωσης της κοσμοεικόνας η οποία συνιστά ένα σχέδιο δράσης όπου μέσα του κρυσταλλώνονται απόψεις και προθέσεις του υποκειμένου της απόφασης.

⁹⁶ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 160-163

⁹⁷ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 215-216

⁹⁸ Μάζης Ι., Τρούλης Μ., Δωματιώτη Ξ., *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 133

⁹⁹ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 45

Η θεμελίωση αιτιωδών σχέσεων βασίζεται στην ιστορία σε αντίθεση με την ανάλυση του καθηγητή Ι. Μάζη που βασίζεται πρωτίστως στην γεωγραφία και μετέπειτα, στα πλαίσια της διεπιστημονικής προσέγγισης, στην ιστορία. Επιπλέον, η ανάλυση του Π. Κονδύλη έχει ως κύριο στόχο την πρόβλεψη αλλά την περιγραφή της διεθνούς πολιτικής αναζητώντας τη σύνδεση μεταξύ αιτίου και αιτιατού και την καταγραφή συσχετισμών ως μια αλληλουχία φαινομένων και αλληλεπίδρασης παραγόντων. Ως εκ τούτου η θεώρηση του θεωρείται περισσότερο στατική σε σχέση με την Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση αφού προσφέρει μια δομή σκέψης με βάση την οποία εξηγείται γενικά το κοινωνικό γίνεσθαι.

Τέλος, όσον αφορά τον γεωγραφικό χώρο, ο Π. Κονδύλης δεν χρησιμοποιεί εξειδικευμένη ορολογία στο πρότυπο της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης και δεν υιοθετεί κάποιας μορφής τυπολογική διάκριση των περιοχών ενδιαφέροντος, υπάρχει δηλαδή έλλειμμα γεωγραφικού προσδιορισμού.

3.5 Ζητήματα Ορολογίας στον Κονδύλη και στον Μάζη: Διαφορές και συγκλίσεις

Οι βασικές έννοιες πάνω στις οποίες οικοδομείται η φιλοσοφική σκέψη του Π. Κονδύλη, παρατίθενται στο έργο του Ισχύς και Απόφαση. Εκεί ξεδιπλώνεται ο θεωρητικός πυρήνας της σκέψης του μέσω της αντικειμενικής περιγραφής των προσανατολισμών της τυπικής λογικής και συμπεριφοράς των ανθρώπινων όντων και το διαρκή αγώνα τους για αυτοσυντήρηση που μετουσιώνεται στην έννοια της απόφασης αλλά και τη θεωρία της ισχύος που δρα ως διαμορφωτική δύναμη όλων των αποφάσεων.

Οι έννοιες οι οποίες συσταίνουν την περιγραφική θεωρία της απόφασης είναι οι έννοιες της Ισχύος και της Αυτοσυντήρησης, της Κοσμοεικόνας, της Ταυτότητας, το δίπολο Φίλος-Εχθρός, η έννοια της Κυριαρχίας και η έννοια της Απόφασης. Για τον Π. Κονδύλη η απόφαση αποτελεί μια βουλευτική «πράξη ή διαδικασία αποκοπής ή αποχωρισμού», μέσα από την οποία γεννιέται μια κοσμοεικόνα, η οποία μπορεί να μας εγγυηθεί την ικανότητα προσανατολισμού, που είναι αναγκαία για την αυτοσυντήρηση μας μέσα στην άναρχη φύση¹⁰⁰. Πριν από την απόφαση δεν υπάρχει κόσμος ως συγκεκριμένα διευθετημένο Όλο, υπάρχει απλώς ένας προκαταρκτικός

¹⁰⁰ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 23

κόσμος, δηλαδή μια ετερόκλητη ποικιλία ισότιμων υλικών. Με την απόφαση τα συστατικά στοιχεία του προκαταρκτικού κόσμου παύουν να είναι ισότιμα μεταξύ τους και διά-κρίνονται σε ανώτερα και κατώτερα, σε ενδιαφέροντα και αδιάφορα¹⁰¹.

Ως πράξη η απόφαση, «καθορίζεται από την γνωστική και βουλευτική προοπτική του υποκειμένου»¹⁰², είναι δηλαδή αυστηρά συνδεδεμένη με κάθε ύπαρξη και αποτελεί «την ορατή σύνοψη μιας μακράς και περίπλοκης προϊστορίας»¹⁰³. Διαμορφώνεται διαμέσου της ορμής για αυτοσυντήρηση, την κυρίαρχη σταθερά για την ερμηνεία των ανθρώπινων πραγμάτων και την κατανόηση των αδιάκοπων ανθρώπινων συγκρούσεων και αγώνων, η οποία είναι απόρροια και επιταγή μιας εσωτερικής λογικής που ωθεί σε αιώνια διεκδίκηση ζωτικού χώρου και διεύρυνση της ισχύος¹⁰⁴. Μέσα λοιπόν στην αγωνιστική ανθρώπινη πραγματικότητα η ιστορία της απόφασης είναι η ιστορία της ίδιας της ύπαρξης που ανατροφοδοτείται από την κοινωνική διαδικασία και μπορεί να αλλάξει ή να τροποποιηθεί όταν αντιστραφεί η σχέση φίλου- εχθρού¹⁰⁵.

Επομένως, η περιγραφική θεωρία της απόφασης είναι η πράξη ή διαδικασία από την οποία προκύπτει μια κοσμοεικόνα και μια ταυτότητα του υποκειμένου, έχει έναν υπαρξιακό χαρακτήρα και συγκροτεί τις «αντικειμενικές» παραστάσεις τού κόσμου του. Ο σκληρός πυρήνας της περιλαμβάνει το εννοιολογικό πλαίσιο της ερμηνευτικής του σκοπιάς, μια δομή και μορφολογία σκέψης σε απόλυτη συνύφανση με την αυτοσυντήρηση και την πολεμική¹⁰⁶, ένα μεθοδολογικό ιδεώδες της κοινωνικής οντολογίας του, βασικό χαρακτηριστικό του οποίου είναι η αμεταβλητότητα του. Η προστατευτική ζώνη των επικουρικών υποθέσεων είναι εφοδιαζόμενη με την δομημένη επιχειρηματολογία του και τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει μέσα από μια πολύμοχθη διεργασία βασισμένη στο εμπειρικό υλικό των ιστορικών του μελετημάτων.

Σε επίπεδο διεθνών σχέσεων, ο Π. Κονδύλης κάνει αναγωγή από το ατομικό στο κοινωνικό επίπεδο και επιχειρεί μια καθολική ερμηνεία της έσχατης πραγματικότητας, η οποία συνίσταται από άτομα ή ομάδες που αγωνίζονται για την αυτοσυντήρηση και τη διεύρυνση της ισχύος τους και συναντώνται είτε ως φίλοι είτε ως εχθροί ανάλογα με τις ανάγκες και τα συμφέροντά τους. Το εννοιολογικό πλαίσιο

¹⁰¹ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 23

¹⁰² Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 24

¹⁰³ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 39

¹⁰⁴ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 59

¹⁰⁵ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 70

¹⁰⁶ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 220

της αξιολογικά ελεύθερης και περιγραφικής θεωρίας της απόφασης βρίσκει απόλυτη εφαρμογή στο διακρατικό γίνεσθαι και χωρίς άκαιρους δογματισμούς, συμβάλλει σε μια ρεαλιστική ερμηνεία της πραγματικότητας όπου η επιβίωση και η διασφάλιση της οντολογικής ετερότητας των κρατών εξαρτάται από την μεγιστοποίηση της ισχύος τους.

Μέσα στο άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον, τα κράτη ως δομική μονάδα ανάλυσης του διεθνούς γίνεσθαι, εγείρουν αξιώσεις ισχύος οι οποίες ριζώνουν στην σταθερά της αυτοσυντήρησης και της επιβίωσης. Θεμελιώδης σκοπός είναι το εθνικό συμφέρον ήτοι η διατήρηση της εδαφικής κυριαρχίας και της εθνικής ανεξαρτησίας τους. Κάθε κράτος, προκειμένου να επιβιώσει ως διακριτή οντότητα και ως κυρίαρχη ύπαρξη, οφείλει να αγωνίζεται διαρκώς για την διεύρυνση της ισχύος του και την ασφάλεια του η οποία εξαρτάται τόσο από το μέγεθος και την οργάνωση της ισχύος του όσο και από τα διλήμματα ασφαλείας που προκύπτουν από την αύξηση της ισχύος άλλων κρατών. Επομένως οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε διακρατικό επίπεδο και αντιστοιχούν με την χάραξη εθνικής στρατηγικής, οφείλουν να είναι προϊόν ορθολογικής εκτίμησης και αξιολόγησης της στρατηγικής τους κατάστασης βάσει των δεδομένων του περιβάλλοντος τους¹⁰⁷ και συνεκτίμησης κόστους και οφέλους. Καθότι ενδεχόμενη ανορθολογική συμπεριφορά οδηγεί σε σειρά αρνητικών συνεπειών όπως μείωση της ασφάλειας και της ισχύος και απώλεια εδαφικής κυριαρχίας. Και όπως αναφέρει ο Κονδύλης, «αν λοιπόν η αυτοσυντήρηση εννοηθεί συγκεκριμένα και δυναμικά τότε σημαίνει αξίωση ισχύος όχι απλώς με την έννοια της συντήρησης της ισχύος αλλά με την έννοια της διερεύνησης της ισχύος, ώστε να διασφαλίζεται η σχετική θέση ισχύος του εκάστοτε υποκειμένου απέναντι στη θέση ισχύος ανταγωνιστικών παραγόντων ικανών να προξενήσουν κατάσταση χρείας»¹⁰⁸.

Καταδεικνύεται ότι στο έργο του Π. Κονδύλη η ισχύς είναι η απόλυτη διαμορφωτική συνιστώσα στο ιστορικό δυναμικό γίνεσθαι που λειτουργεί ως εξηγησιακός μηχανισμός αποκαλύπτοντας αιτιώδεις σχέσεις ώστε η αποκάλυψη τους δημιουργεί ένα παραγωγικό μοντέλο μέσω του οποίου ενισχύεται η πρόβλεψη¹⁰⁹. Η ισχύς δεν εκλαμβάνεται ως ένα στατικό μέγεθος αλλά ως μια δυναμική προβολή της προσπάθειας για αυτοσυντήρηση με αναγκαίο επακόλουθο την αυτοεπίταση δηλαδή

¹⁰⁷ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 122

¹⁰⁸ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 61

¹⁰⁹ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 43

την διεύρυνση της ισχύος¹¹⁰. Στην ανάλυση του Επιμέτρου προσδιορίζει την ισχύ ως ένα συνδυασμό επιμέρους στοιχείων όπως το μέγεθος του πληθυσμού, η έκταση της εδαφικής επικράτειας και η γεωφυσική της θέση, η οικονομική ανάπτυξη, η πολιτική σταθερότητα και η στρατιωτική ισχύς και γενικότερα ως την ικανότητα του κράτους να διαχειριστεί αποτελεσματικά τα δεδομένα αυτά προς όφελος του εθνικού συμφέροντος. Επομένως, κάνει μια ολιστική προσέγγιση του χώρου συνυπολογίζοντας τις επιμέρους παραμέτρους της ισχύος και τις ιδιαιτερότητες έκαστου κρατικού δρώντα.

Επιπλέον, η ιστορικότητα της απόφασης του Π. Κονδύλη ως προς το πρώτο πλήγμα, συνίσταται στο ότι διαμορφώνεται έχοντας το μάτι καρφωμένο σε έναν εχθρό ο οποίος είναι ιστορικά δεδομένος και υπαρκτός. Η αναπόδραστη σύνδεση της συγκεκριμένης απόφασης με την συγκεκριμένη κατάσταση είναι προϊόν σταθμισιμότητας των δεδομένων την δεδομένη χρονική στιγμή και συγχώνευση νόησης και βούλησης που αντικατοπτρίζει την ενότητα θεωρίας και πράξης. Το πνεύμα λοιπόν έχει υφή πολεμική αφού καθορίζεται από την σχέση φίλου-εχθρού και μεριμνά για την αυτοσυντήρηση μέσα στις συγκεκριμένες συνθήκες¹¹¹.

Αδιαμφισβήτητα, η περιγραφική θεωρία της απόφασης παρέχει ισχυρά εννοιολογικά εργαλεία ανάλυσης των σύγχρονων γεωπολιτικών συσχετισμών ισχύος, ώστε δύναται να προσεγγίσει και να ερμηνεύσει με επάρκεια τόσο τον υπαρξιακό αγώνα των ανθρώπινων υποκειμένων εντός ενός κοινωνικού πλαισίου όσο και την διαρκή διαπάλη αξιώσεων διακριτής ύπαρξης των κρατών στο διεθνές κοινωνικοπολιτικό γίγνεσθαι από σκοπιά πολιτική, ιστορική και κοινωνιολογική.

Συνεχίζοντας την τυπολογική μεθόδευση ως προς την ορολογία των δύο θεωριών, θα αναφερθούμε στην γεωπολιτική ως μεθοδολογία ανάλυσης της γεωγραφικής υπόστασης των συστημάτων κατανομής ισχύος. Κατά τον Μάζη, το αντικείμενο της Γεωπολιτικής συνίσταται στη μελέτη του διεθνούς γίγνεσθαι, όρος ο οποίος χρησιμοποιείται για να αποδώσει την μεταβλητότητα των εξελίξεων σε διεθνές επίπεδο και την αστάθεια του διεθνούς συστήματος συμπεριλαμβανομένου των πάσης φύσεως φαινομένων που χρήζουν παρατήρησης¹¹².

Ως γεωγράφος ο Μάζης, δίνει έμφαση στην δομική τυπολογική ανάλυση του γεωγραφικού χώρου με σαφή κατηγοριοποίηση των χωρικών δεδομένων και διάκριση

¹¹⁰ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 59

¹¹¹ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 151

¹¹² Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 35

συστημικών βαθμίδων και επιπέδων ανάλυσης.¹¹³ Ιστορικά, η διάσταση του χώρου έχει καταβολές στον δομικό μαρξισμό και αφορά μικρές δομές και κοινωνικούς σχηματισμούς. Ο Μάζης προεκτείνει την προβληματική αυτή στο διακρατικό γίνεσθαι και προσδιορίζει τις έννοιες του γεωγραφικού χώρου και του γεωγραφικού χρόνου ως θεμελιώδη μεγέθη στην μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης¹¹⁴. Το εννοιολογικό περιεχόμενο του γεωγραφικού χώρου γίνεται με κριτήριο την θέση του στην κλίμακα της διαλεκτικής διαδικασίας παρέχοντας έναν αιτιώδη εξηγησιακό μηχανισμό, όπου οι γεωγραφικοί παράγωγοι υποχώροι, είτε λειτουργούν ως το διαλεκτικό αίτιο είτε ως το διαλεκτικό αιτιατό. Τα χωρικά αυτά διαλεκτικά αιτιατά περιγράφουν και υποχώρους-υποσυστήματα οι οποίοι συγκεντρώνουν ομάδες ομοιογενών χαρακτηριστικών ήτοι αμυντικών, οικονομικών, πολιτικών και πολιτισμικών του προς μελέτη γεωγραφικού χώρου ώστε αποδίδουν οντολογικώς την ταυτότητα ισχύος του χώρου αυτού.

Το γεωπολιτικό υπόδειγμα της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης διακρίνει μεταξύ τεσσάρων χωρικών κατηγοριών, στους πρωτογενείς, δευτερογενείς, τριτογενείς και τους Πλήρεις και Ειδικούς συνθετικούς χώρους με σαφές εννοιολογικό περιεχόμενο, οι οποίοι προσδιορίζονται όπως ειπώθηκε με κριτήριο τα δομικά χαρακτηριστικά τους και την λειτουργία τους στο πλαίσιο της διαλεκτικής σύνθεσης. Επιπλέον, διακρίνει τρεις συστημικές κλίμακες οι οποίες προσδιορίζονται με βάση την έκταση και το εύρος του γεωγραφικού χώρου αναφοράς και δράσης του γεωπολιτικού παράγοντα ο οποίος προκαλεί την ανακατανομή ισχύος εντός ενός οριζόμενου γεωγραφικού Συμπλόκου. Οι κλίμακες αυτές οι οποίες αποτελούν ταυτόχρονα θεμελιώδεις έννοιες και χωρικές ενότητες είναι το Σύστημα δηλαδή το προς μελέτη γεωγραφικό μέρος εντός ενός γεωγραφικού Συμπλόκου δηλαδή μιας ευρύτερης περιοχής που εμπεριέχει το Σύστημα, το γεωπολιτικό Υποσύστημα/Υποσυστήματα τα οποία αποτελούν υποσύνολα του Συστήματος όπως κρατικές οντότητες και το γεωπολιτικό υπερσύστημα ήτοι οι πόλοι Διεθνούς ισχύος οι οποίοι επηρεάζουν, χρονικά και ιστορικά, την δράση του γεωπολιτικού Παράγοντα στο εν λόγω Σύστημα¹¹⁵. Η λειτουργία του γεωπολιτικού Παράγοντα επηρεάζει τις ποσοτικές μεταβλητές των γεωπολιτικών πυλώνων ισχύος, τους γεωπολιτικούς

¹¹³ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 33

¹¹⁴ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 50

¹¹⁵ Μάζης Ι., *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 369

δείκτες οι οποίοι μετρούν τις αποδόσεις των εξεταζόμενων υποχώρων, και καταδεικνύουν την ανακατανομή ισχύος στο εξεταζόμενο Σύστημα/Σύμπλοκο.

Οι τέσσερις γεωπολιτικοί πυλώνες, Άμυνας/Ασφάλειας, Πολιτικής, Οικονομίας και Πολιτισμού/Πληροφορίας, σχετίζονται με την παράμετρο της ισχύος και άσκησης επιρροής των δρώντων¹¹⁶ και η προβολή ισχύος τους διακρίνεται αντίστοιχα σε αμυντική, πολιτική, οικονομική και πολιτισμική. Η επιλογή τους διαφέρει ανά περίπτωση μελέτης και το μέγεθος της ισχύος ποσοτικοποιείται μέσω των γεωπολιτικών Δεικτών οι οποίοι αποτελούν ένα σύνολο μετρήσιμων ποσοτικών δεδομένων. Επιπλέον, ο γεωγραφικός χρόνος ως εννοιολογικό μέγεθος στη Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση, χαρακτηρίζει μια ολοκληρωμένη διαλεκτική διαδικασία και μετράται βάση δομικών κοινωνικών και οικονομικών μεταβολών οι οποίες εκδηλώνονται σε συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο εντός του πλαισίου του ιστορικού χρόνου.

Είναι σαφές ότι, η ανάγκη επιστημονικής προσέγγισης των χαρακτηριστικών και των τάσεων των διεθνών πολιτικών, αναδεικνύει την αξία της γεωπολιτικής ως μιας δομικής ανάλυσης των γεωγραφικών παραγόντων η οποία δύναται να επηρεάζει την δράση των κρατικών δρώντων και τις αποφάσεις τους. Κατ'έπекταση, η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση αποτελεί μεθοδολογία ανάλυσης των συστημάτων κατανομής ισχύος από την οπτική της χωρικής τους διάστασης και ενσωματώνει μια αυστηρή εννοιολογική τυπολογία προσδιορισμού των μεγεθών του χώρου βάσει του όρου Σύστημα απαλλαγμένη από ασάφειες. Η ανάλυση της σχέσης μεταξύ των δεδομένων του χώρου και της ισχύος εντός ενός γεωπολιτικού Συμπλόκου έγκειται στη μεθοδική συστηματοποίηση των συντελεστών ισχύος και την ποσοτικοποίηση τους. Κατόπιν τούτων, η ουσιώδης επιστημολογική σύγκλιση της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης του καθηγητή Μάξη και της περιγραφικής θεωρίας της απόφασης του Π. Κονδύλη είναι η κυρίαρχη ερμηνευτική προσέγγιση της ισχύος και των επιμέρους δομικών παραμέτρων της και η ουσιώδης απόκλιση τους συνίσταται στην επεξεργασία των παραμέτρων της ισχύος και στην ανάδειξη της σημασίας της μέτρησης και της ποσοτικοποίησης στο ερμηνευτικό υπόδειγμα της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης που αφορά άλλωστε θεμελιώδη αξιωματική παραδοχή του σκληρού πυρήνα της.

¹¹⁶ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 61

Επιπλέον, σε επίπεδο δομικών ομοιοτήτων και τυπολογικών αντιστοιχιών ανάμεσα στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση και την περιγραφική θεωρία της απόφασης, παρατηρείται ταυτόσημη οντολογική προσέγγιση ως προς την πρόκριση της αξιολογικής ουδετερότητας και την ψυχρή ανάλυση της ανισορρόπου κατανομής ισχύος χωρίς την επιρροή ιδεολογικών αναφορών ή κρατικοκεντρικών προσηλώσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Γεωπολιτικό Υπόδειγμα

4.1 Αποτίμηση της πρότασης Κονδύλη για προληπτικό πλήγμα Ελλάδος κατά Τουρκίας

Όταν ο Clausewitz ορίζει τον πόλεμο ως «πράξη βίας, προκειμένου να εξαναγκάσουμε τον αντίπαλο να εκτελέσει τη βούληση μας», λαμβάνει υπ' όψη του υπαρξιακά μεγέθη όπως βία, εχθρός, βούληση, εξαναγκασμός, τα οποία είναι σταθερά και μπορούν να νοηθούν ανεξάρτητα από κάθε συγκεκριμένη κοινωνία, πολιτισμό ή πολιτική. Μέσα σε αυτό το πνεύμα ο Π. Κονδύλης αναπτύσσει την πρόταση του για το πρώτο πλήγμα.

Πρώτο πλήγμα με την στρατηγική σημασία του όρου, δεν είναι ο πρώτος τυχόν πυροβολισμός μιας πολεμικής αντιπαράθεσης. Το πρώτο πλήγμα ή προληπτική επίθεση βασίζεται στον αιφνιδιασμό και επιδιώκει να εξασφαλίσει ένα αρχικό στρατιωτικό πλεονέκτημα. Είναι μια συντονισμένη ενέργεια όλων των κλάδων των ενόπλων δυνάμεων προς εκμηδένιση των ζωτικών σημείων του εχθρικού πολεμικού δυναμικού στη δεδομένη συγκυρία. Δηλαδή ο συνδυασμός χερσαίων, ναυτικών και αεροπορικών πληγμάτων, που θα οδηγήσουν σε στρατηγικό πλήγμα του αντιπάλου.

Μπορεί να καταφερθεί όταν διαπιστωθεί ότι επίκειται εχθρική επίθεση και αποσκοπεί ακριβώς στην εξουδετέρωση των μέσων μιας αντεπίθεσης σε ευρεία κλίμακα οπότε η εναρκτήρια φάση του πολέμου ισούται με την ανάληψη πρωτοβουλίας σε επιχειρησιακό επίπεδο ώστε το πρώτο πλήγμα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν μαζικότερο.¹¹⁷

Στο πλαίσιο λοιπόν μιας αποτρεπτικής στρατηγικής εστιασμένης στο ελληνοτουρκικό σύστημα, ο Π. Κονδύλης προτείνει την στρατηγική επιλογή του πρώτου πλήγματος και όπως γράφει το επιβάλλει όχι κάποια πολεμοχαρής διάθεση αλλά η αλλαγή στο συσχετισμό ισχύος των δύο κρατών και το χάσμα ισχύος που δημιουργείται μεταξύ τους επιχειρώντας να αποκαταστήσει την στρατηγική ισορροπία ισχύος του Ελληνισμού ως προς την Τουρκία.¹¹⁸ Η πρόταση του εδράζεται σε μια ρεαλιστική ερμηνεία των συσχετισμών ισχύος και στη δράση με βάση αυτούς για την επίτευξη του εθνικού συμφέροντος.

¹¹⁷Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π. 397

¹¹⁸Θ. Τζήμας, *Η Ελλάδα και Ελληνισμός στη μετααμερικανική εποχή*, Αθήνα: Τόπος, 2022, 22

Ωστόσο, ο συσχετισμός ισχύος, όπως και η ίδια η ισχύς, συνιστά ένα πολυπαραγοντικό ζήτημα. Η ισχύς έχει κόστος τόσο στη δημιουργία της, όσο και στην άσκηση της και συμπεριλαμβάνει τη δυνατότητα προβολής της στο χώρο και στο χρόνο. Προσδιορίζεται ως ο συνδυασμός οικονομικής, παραγωγικής και στρατιωτικής επάρκειας έναντι απειλών και προκλήσεων, πολιτικής συνοχής και ανεξαρτησίας, καθώς και ως η δυνατότητα προβολής όλων των παραπάνω με τρόπο πειστικό.¹¹⁹

Αντικειμενικοί παράγοντες που επηρεάζουν την ισχύ ενός κράτους είναι η γεωγραφία, ο πληθυσμός, οι πηγές πλούτου και οι ένοπλες δυνάμεις. Οι τρεις πρώτοι σχετίζονται άμεσα με τις ένοπλες δυνάμεις και αποτελούν τα κύρια στοιχεία του κατά Κονδύλη γεωπολιτικού δυναμικού ενός κράτους. Όπως αναφέρθηκε, το γεωπολιτικό δυναμικό δεν ταυτίζεται με την γυμνή γεωγραφία αλλά η σύζευξη της γεωπολιτικής με το δυναμικό σημαίνει πολύ περισσότερο ότι η πολιτική δεν μπορεί παρά να αναπτύσσεται σε στενή σχέση με έναν συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο και τις ιδιαιτερότητες του.¹²⁰

Αναλυτικά, ο παράγοντας γεωγραφία συναρτάται με την έκταση ενός κράτους, τη μορφολογία του εδάφους του, τη γεωγραφική του θέση στο άμεσο περιβάλλον και στο ευρύτερο διεθνές σύστημα και το κλίμα. Και οι τέσσερις αυτές διαστάσεις προσφέρουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα ισχύος¹²¹. Συγκεκριμένα, η έκταση και η επιρροή ενός κράτους και εκτός της επικράτειας του, προσφέρει προβολή ισχύος στο χώρο αλλά και το στρατηγικό βάθος, τον χώρο ο οποίος θα του παράσχει τη δυνατότητα υποχώρησης, ανασύνταξης και ανεφοδιασμού. Επιπλέον, η μορφολογία του εδάφους ασκεί επίδραση στον αμυντικό σχεδιασμό και τη διάταξη των στρατιωτικών του δυνάμεων. Η γεωγραφική θέση μπορεί επίσης να αποδειχθεί πλεονέκτημα ή μειονέκτημα λόγω της γειτνίασης με φιλικά ή αντίστοιχα εχθρικά κράτη. Η Ελλάδα λόγω της γειτνίασης με την Τουρκία, της οποίας αντικειμενικός σκοπός είναι η παραίτηση της Ελλάδας από τα κυριαρχικά της δικαιώματα στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο, οφείλει να ασκεί αξιόπιστη αποτρεπτική στρατηγική διαρκείας και οι αμυντικές της δαπάνες πρέπει να είναι αυξημένες προκειμένου αφενός να εμποδίσει την ανατροπή ισχύος υπέρ της Τουρκίας αφετέρου για την δημιουργία ενός εξελιγμένου πολεμικού μοντέλου το οποίο θα της προσφέρει

¹¹⁹Θ. Τζήμας, *Η Ελλάδα και Ελληνισμός στη μετααμερικανική εποχή*, ό.π., 19

¹²⁰ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π., 384

¹²¹ Η. Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις*, ό. π., 149

τις μέγιστες δυνατότητες προβολής ισχύος κατά τη διάρκεια ειρήνης, κρίσεως και πολέμου.

Στο πλαίσιο της εξέτασης των γεωγραφικών στοιχείων, αναφερόμαστε στα θέατρα επιχειρήσεων δηλαδή τις γεωγραφικές περιοχές όπου θα διεξαχθούν πιθανές πολεμικές επιχειρήσεις και εξετάζονται εκείνα τα στοιχεία που έχουν στρατηγική αξία ως προς την διεξαγωγή τους όπως η δυνατότητα μετακίνησης στρατευμάτων και εφοδίων. Σύμφωνα με την ανάλυση του Π. Κονδύλη, σε ότι αφορά στο χερσαίο χώρο, στο μέτωπο του Έβρου το πλεονέκτημα υφίσταται υπέρ της Ελλάδας καθώς εκεί μπορεί να συγκεντρώσει το μεγαλύτερο μέρος των δυνάμεων της. Με βάση την γεωγραφία της περιοχής ο χώρος προσφέρεται για διεξαγωγή αμφίβιων και αεροκίνητων επιχειρήσεων αλλά και για ανταρτοπόλεμο.¹²² Στο θαλάσσιο χώρο του Αιγαίου, το μεγάλο πλήθος νησιών και νησίδων διαμορφώνουν διαδοχικά νησιωτικά συμπλέγματα με μεγάλη επιχειρησιακή σπουδαιότητα σε ότι αφορά στην αεροναυτική άμυνα της χώρας. Όμως ο κατακερματισμένος ελληνικός χώρος και η εγγύτητα των νησιών στα τουρκικά παράλια δίνουν το επιθετικό πλεονέκτημα στην Τουρκία και την 4^η τουρκική στρατιά Αιγαίου, να καταλάβει τμήμα αυτού και να δημιουργήσει τετελεσμένα.¹²³ Γι' αυτό επισημαίνει πως η Ελλάδα θα χρειασθεί μια επιτυχία στον Έβρο προκειμένου να αντισταθμίσει εδαφικές απώλειες στο Αιγαίο και την Κύπρο. Ωστόσο, το Αιγαίο αποτελεί το εστιακό γεωπολιτικό κέντρο της Ελλάδας και θεμελιώδη χωρική παράμετρο του εγγενούς θαλασσίου γεωστρατηγικού προσανατολισμού της χώρας.¹²⁴ Ως εκ τούτου η απώλεια έστω και μικρού μέρους του αποτελεί την απαρχή για τη διάσπαση της εθνικής άμυνας της Ελλάδας και την αποδυνάμωση της κυριαρχίας της στο Αιγαίο.¹²⁵

Περαιτέρω, ο πληθυσμός συνιστά ίσως το κομβικότερο μακροπρόθεσμο στοιχείο της ισχύος ενός κράτους. Η δημογραφική ισχύς αφορά αφενός στο μέγεθος του πληθυσμού, στο επίπεδο εκπαίδευσης και την ηλικιακή του κατανομή αφετέρου περιλαμβάνει και ποιοτικά χαρακτηριστικά όπως τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, την εθνοτική σύνθεση, τη θρησκεία και το φρόνημα ενός λαού. Σε επίπεδο ασφάλειας, ένα κράτος με μεγάλο πληθυσμό μπορεί να οργανώσει σε καιρό ειρήνης ή πολέμου

¹²² Χ. Μηνάγιας, *Απόρρητος Φάκελος Τουρκία*, Η εθνική στρατηγική της Τουρκίας, Θεσ/νίκη: Κάδμος, 2014, 191

¹²³ Χ. Μηνάγιας, *Απόρρητος Φάκελος Τουρκία*, Η εθνική στρατηγική της Τουρκίας, ό.π., 208

¹²⁴ Ι. Κωτούλας, *Ιστορία και γεωπολιτική της νεώτερης Ελλάδος: Από το 1821 στο σύγχρονο Μακεδονικό ζήτημα*, Αθήνα: λειμών, 2019, 17

¹²⁵ Χ. Μηνάγιας, *Απόρρητος Φάκελος Τουρκία*, Η εθνική στρατηγική της Τουρκίας, ό.π., αυτόθι

έναν αντίστοιχο σε μέγεθος στρατό και να εξασφαλίσει αριθμητική υπεροχή έναντι του αντιπάλου. Επιπλέον, το μέγεθος του πληθυσμού συναρτάται με την παραγωγική διαδικασία και την οικονομική ισχύ ενός κράτους με συνέπειες τόσο στο επίπεδο ζωής και την αυτάρκεια του όσο και στην στρατιωτική ισχύ όσον αφορά τις αμυντικές δαπάνες.¹²⁶ Συνεπώς, η αύξηση ή η μείωση ενός πληθυσμού επηρεάζει την δυναμική ενός κράτους και την εθνική του ισχύ τόσο σε πολιτικό όσο και σε στρατιωτικό επίπεδο.¹²⁷

Στον πίνακα που ακολουθεί, παρατίθενται δεδομένα για τις δύο χώρες τα οποία καταδεικνύουν την πληθυσμιακή μειονεξία και τον χαμηλό ρυθμό αύξησης του πληθυσμού της Ελλάδας έναντι της Τουρκίας η οποία πέτυχε μια εκθετική αύξηση του πληθυσμού της. Έτσι, ότι ενώ την δεκαετία του '50 ο συσχετισμός ήταν περίπου 1:3, το 2020 η μεταξύ τους απόκλιση έχει ανέλθει σε 1:8.

Έτος	ΕΛΛΑΔΑ	Έτος	ΤΟΥΡΚΙΑ
1928	6.204.684	1927	13.600,000
1951	7.632,800	1950	21.121,639
1961	8.388,553	1960	28.217,122
1971	8.768,641	1970	35.758,382
1981	9.740,417	1980	45.120,802
1991	10.259,900	1990	58.084,632
2001	10.964,020	2001	68.618,000
2010	11.100,000	2010	76.278,000
2020	10.573,800	2020	84.834,000

Πίνακας 1: Πληθυσμός¹²⁸

Πέραν των παραπάνω, η επίδραση του μεγέθους του πληθυσμού δε συνίσταται μόνο σε στρατιωτικοπολιτικές ή οικονομικοκοινωνικές συνέπειες αλλά και στη δυνατότητα μιας κοινωνίας να γεννάει νέα ρεύματα και κινήματα, να δημιουργεί νέες δυνάμεις και εφεδρείες.¹²⁹ Και σύμφωνα με τον Π. Κονδύλη καθώς το γεωπολιτικό δυναμικό της Τουρκίας ενισχύεται και της Ελλάδας συρρικνώνεται, ο επιτιθέμενος με την ιστορική και πολιτική έννοια δεν μπορεί να είναι άλλος από την

¹²⁶ J. J. Mearsheimer, *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*, ό.π. 139

¹²⁷ Χ. Μηνάγιας, *Απόρρητος Φάκελος Τουρκία*, Η εθνική στρατηγική της Τουρκίας, ό.π., 24-25

¹²⁸ Η. Κουσκουβέλης, *Εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις*, ό.π., 160

¹²⁹ Θ. Τζήμας, *Η Ελλάδα και Ελληνισμός στη μετααμερικανική εποχή*, ό.π. 228

Τουρκία γιατί τα βαθύτερα στρώματα της ιστορικής και κοινωνικής ύπαρξης ενός συλλογικού υποκειμένου προσδιορίζουν το πώς θα λειτουργήσουν οι εσωτερικές του αντιφάσεις.¹³⁰

Τέλος, σε ότι αφορά την στρατιωτική ισχύ, αυτή αποτελεί το πιο δυναμικό στοιχείο ενός κράτους προκειμένου να εφαρμοστεί η εθνική του πολιτική και να υλοποιηθούν οι εθνικοί του στόχοι.¹³¹ Η στρατιωτική ισχύς εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της εθνικής ασφάλειας ενός κράτους και σχετίζεται με την διαφύλαξη της εθνικής κυριαρχίας, της ανεξαρτησίας και των εθνικών του συμφερόντων. Αν και σε μεγάλο βαθμό εξαρτάται από το μέγεθος και την οργάνωση των ενόπλων δυνάμεων, η αποτίμηση της στρατιωτικής ισχύος ενός κράτους γίνεται με βάση τους εξοπλισμούς και τα αποτελέσματα που μπορούν να προκαλέσουν σε ενδεχόμενο πολεμικών αντιπαραθέσεων. Στην περίπτωση της Ελλάδας ο εξοπλιστικός σχεδιασμός θα πρέπει να επικεντρωθεί σε μια φιλοσοφία οικοδόμησης μαχητικών ικανοτήτων που θα βασίζεται στο δίπολο «άσκηση αποτελεσμάτων στον αντίπαλο-άρνηση αποτελεσμάτων από τον αντίπαλο»¹³² και την υιοθέτηση καινοτόμων επιχειρησιακών αντιλήψεων επιθετικού χαρακτήρα.

Στο πλαίσιο αυτό, στο Επίμετρο¹³³ ο συγγραφέας παραθέτει κάποια ποσοτικά δεδομένα για το χρονικό διάστημα 1980-1995 που απεικονίζουν συγκριτικά την ισχύ των δύο κρατών, και τα οποία ταξινομούνται στους παρακάτω πίνακες:

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΙ

1980	το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΕΠ αποτελούσε το 80% του ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ
1995	το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΕΠ αποτελούσε το 40% του ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ

Σε μια 15ετία μείωση κατά 50%

1980	η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ αποτελούσε το 60% της ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ
1995	η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ αποτελούσε το 30% της ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ

¹³⁰ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π. 386

¹³¹ Χ. Μηνάγιας, *Απόρρητος Φάκελος Τουρκία*, Η εθνική στρατηγική της Τουρκίας, ό.π., 48

¹³² Κ. Γρίβας, *Η νέα στρατιωτική επανάσταση και η ελληνική αμυντική στρατηγική*, ό.π. 119

¹³³ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π. 399-400

1980	οι ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ήταν τριπλάσιες των ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ
1995	οι ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ήταν το 60% των ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ

Επιπτώσεις της μεταβολής των οικονομικών συσχετισμών:

ΓΕΝΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

ΕΛΛΑΔΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ
Από το 1985 και μετά οι ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ μειώθηκαν κατά 20%	Από το 1985 και μετά οι ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ αυξήθηκαν κατά 80%

ΜΕΓΕΘΗ ΣΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ (κατά μέσο όρο)

Έτη	ΕΛΛΑΔΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ
1980-1984	ΞΟΔΕΥΣΕ 3.820 εκ. \$	ΞΟΔΕΥΣΕ 3.765 εκ. \$
1995	ΞΟΔΕΥΣΕ 3.893 εκ. \$	ΞΟΔΕΥΣΕ 6.379 εκ. \$

ΕΞΟΠΛΙΣΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ (κατά μέσο όρο)

Έτη	ΕΛΛΑΔΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ
1980-1984	665 εκ. \$	343 εκ. \$
1995	771 εκ. \$	2.405 εκ. \$

Από το διπλάσιο υπέρ της Ελλάδας στο τριπλάσιο υπέρ της Τουρκίας, όπως σημειώνει ο Π. Κονδύλης.

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΟΠΛΩΝ

Έτη	ΕΛΛΑΔΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ
1977	752 εκ. \$	245 εκ. \$
1987	187 εκ. \$	925 εκ. \$

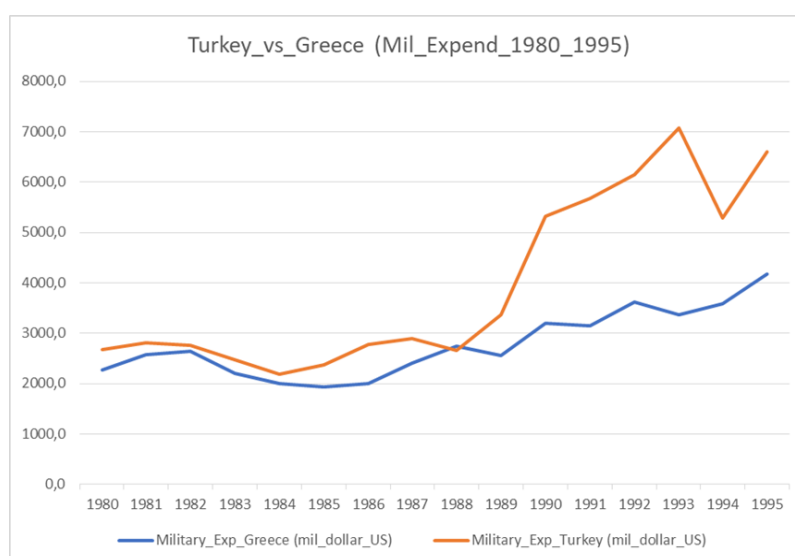
Στη συνέχεια, παρατίθενται επιπλέον στοιχεία από επίσημες πηγές προς επίρρωση των δεδομένων του συγγραφέα, αλλά και για πληρέστερη σύγκριση της ισχύος των δύο κρατών, με απώτερο στόχο την αποτίμηση του επιχειρησιακού σχεδίου του προληπτικού πλήγματος.

Στρατιωτικές δαπάνες των δύο κρατών σε εκατ. δολάρια για τα έτη 1980-1995

Year	Mil. Exp_GRE (mil US \$)	Military_Exp_TUR (mil US \$)
1980	2275,6	2672,0
1981	2578,4	2814,9
1982	2638,7	2754,7
1983	2195,5	2469,4
1984	1994,3	2190,1
1985	1927,1	2366,0
1986	1998,8	2769,4
1987	2399,2	2889,6
1988	2749,6	2663,9
1989	2560,3	3373,7
1990	3193,4	5315,4
1991	3146,9	5670,7
1992	3623,1	6157,9
1993	3364,4	7075,1
1994	3587,2	5293,2
1995	4179,9	6606,2

Πίνακας: 2¹³⁴

Greece-Turkey Military Spending/Defense Budget 1980-1995

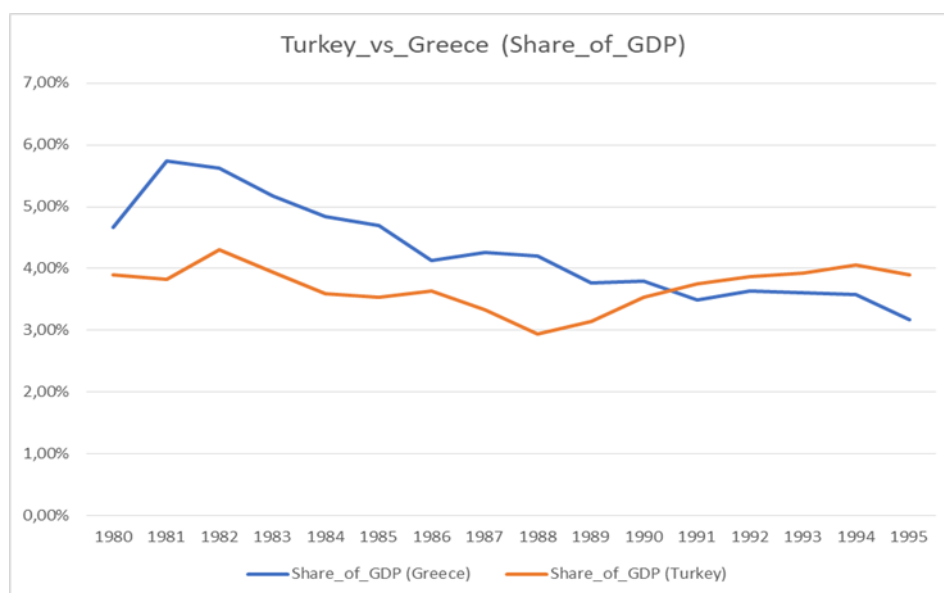
Διάγραμμα 1

¹³⁴ <https://www.sipri.org/databases/milex> [ημερ. πρόσβασης: 23/8/2023]

Στρατιωτικές δαπάνες ανά ποσοστό του ΑΕΠ των κρατών:

Year	Share_of_GDP (GRE)	Share_of_GDP (TUR)
1980	4,66%	3,90%
1981	5,74%	3,82%
1982	5,63%	4,30%
1983	5,17%	3,94%
1984	4,84%	3,60%
1985	4,69%	3,53%
1986	4,13%	3,64%
1987	4,26%	3,33%
1988	4,20%	2,93%
1989	3,77%	3,15%
1990	3,80%	3,53%
1991	3,48%	3,75%
1992	3,63%	3,87%
1993	3,60%	3,92%
1994	3,58%	4,05%
1995	3,17%	3,90%

Πίνακας: 3¹³⁵

Διάγραμμα 2

¹³⁵ <https://www.sipri.org/databases/milex> [ημερ. πρόσβασης: 23/8/2023]

Επίσης, παρατίθενται στοιχεία για εισαγωγές πλοίων, αεροσκαφών, αρμάτων μάχης των κρατών:

Πίνακας: 4 (στοιχεία για εισαγωγές πλοίων)¹³⁶

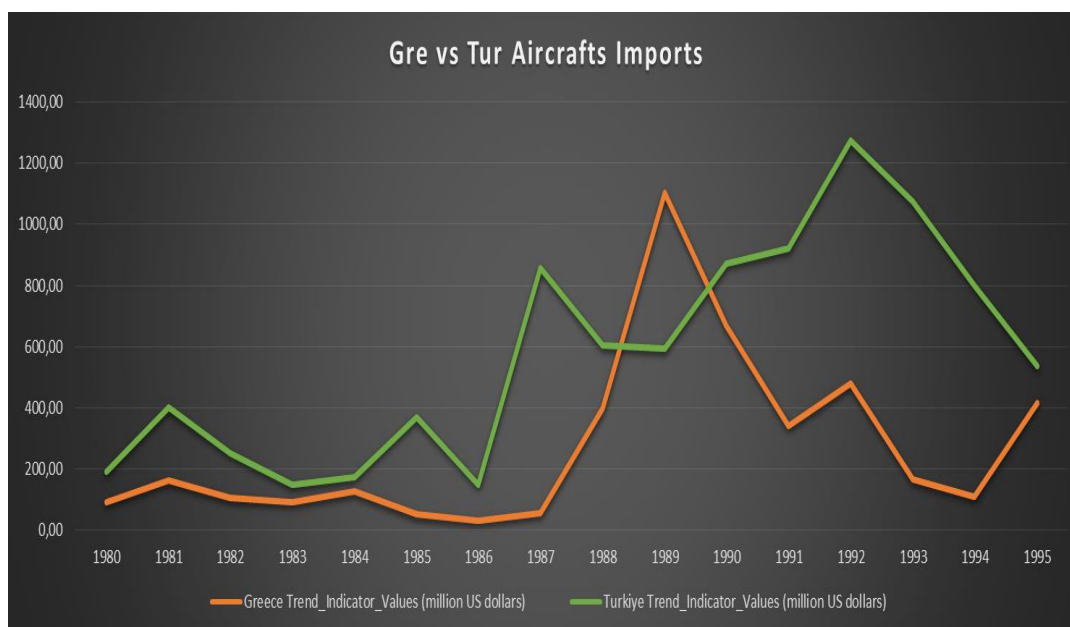
Διάγραμμα 3

	Greece	Turkiye
Year	Trend_Indicator_Values (million US dollars)	Trend_Indicator_Values (million US dollars)
1980	379,00	227,00
1981	539,00	248,00
1982	270,00	116,00
1983	No_data_found	144,00
1984	No_data_found	110,00
1985	No_data_found	63,00
1986	No_data_found	90,00
1987	No_data_found	251,00
1988	No_data_found	575,00
1989	7,00	224,00
1990	77,00	110,00
1991	49,00	No_data_found
1992	1060,00	No_data_found
1993	136,00	457,00
1994	181,00	610,00
1995	172,00	426,00

¹³⁶ <https://www.sipri.org/databases/milex> [ημερ. πρόσβασης: 23/8/2023]

	Greece	Turkiye
Year	Trend_Indicator_Values (million US dollars)	Trend_Indicator_Values (million US dollars)
1980	92,00	192,00
1981	164,00	401,00
1982	105,00	254,00
1983	93,00	149,00
1984	127,00	176,00
1985	51,00	371,00
1986	32,00	152,00
1987	57,00	858,00
1988	397,00	604,00
1989	1102,00	593,00
1990	667,00	872,00
1991	342,00	921,00
1992	479,00	1274,00
1993	168,00	1076,00
1994	109,00	801,00
1995	417,00	538,00

Πίνακας: 5 (στοιχεία αεροσκαφών)¹³⁷

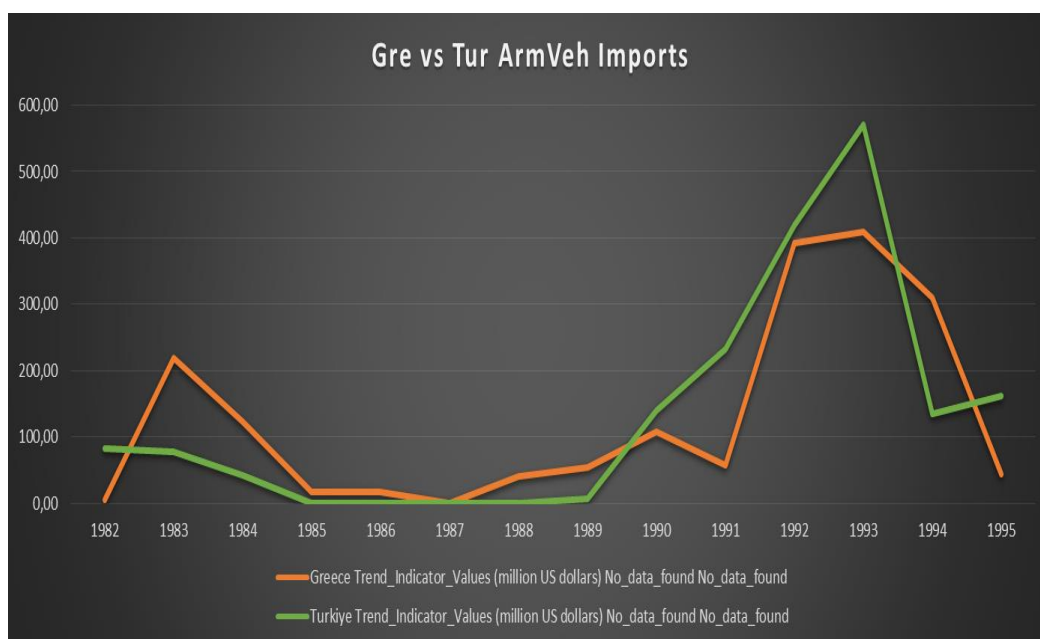

Διάγραμμα 4

¹³⁷ <https://www.sipri.org/databases/milex> [ημερ. πρόσβασης: 23/8/2023]

	Greece		Turkiye
Year	Trend_Indicator_Values (million US dollars)		Trend_Indicator_Values (million US dollars)
1980	No_data_found		No_data_found
1981	No_data_found		No_data_found
1982	6,00		83,00
1983	219,00		78,00
1984	123,00		43,00
1985	17,00		No_data_found
1986	17,00		No_data_found
1987	No_data_found		No_data_found
1988	41,00		No_data_found
1989	54,00		8,00
1990	108,00		141,00
1991	58,00		233,00
1992	392,00		419,00
1993	409,00		571,00
1994	310,00		135,00
1995	44,00		162,00

Πίνακας: 6 (εισαγωγές αρμάτων μάχης)¹³⁸

Διάγραμμα 5

¹³⁸ <https://www.sipri.org/databases/milex> [ημερ. πρόσβασης: 23/8/2023]

Η ανάλυση του Π. Κονδύλη εδράζεται στην καταγραφή του διμερούς συσχετισμού ισχύος, μέσα στο περιβάλλον του μεταβαλλόμενου διεθνώς συσχετισμού ισχύος.¹³⁹ Από τα παραπάνω στοιχεία γίνεται σαφές ότι οι δύο χώρες ακολουθούν αντίστροφες πορείες. Τα δεδομένα καταδεικνύουν ότι η Ελλάδα βρισκόταν ενώπιον της διεύρυνσης της ανισορροπίας ισχύος με την Τουρκία σε πολλαπλά επίπεδα. Μέσα σε δεκαπέντε έτη σημειώθηκαν σημαντικές αποκλίσεις τόσο στο ΑΕΠ των δύο κρατών όσο και στον τομέα της βιομηχανικής παραγωγής και των εξαγωγικών υπηρεσιών υπέρ της Τουρκίας. Επιπλέον, οι επιπτώσεις των οικονομικών συσχετισμών οδήγησαν σε μείωση των στρατιωτικών δαπανών της Ελλάδας σε σχέση με τις δαπάνες της Τουρκίας οι οποίες αυξήθηκαν. Ως συνέπεια σημειώθηκε μείωση των εισαγωγών σε πλοία, αεροσκάφη, όπλα, άρματα μάχης και αντίστοιχη αύξηση των εισαγωγών για την Τουρκία. Επιπλέον η Τουρκία συνέδεσε το εξοπλιστικό της πρόγραμμα με την ανάπτυξη της πολεμικής της βιομηχανίας μέσω προγραμμάτων συμπαραγωγής με στόχο μια αυτόνομη αμυντική βιομηχανία σε αντίθεση με την Ελλάδα η οποία δεν διέθετε μακροπρόθεσμη στρατηγική αυτοδύναμης ανάπτυξης. Ως εκ τούτου, οι εξοπλιστικές δαπάνες της Ελλάδας βασίζονταν σε εισαγωγές δια του δανεισμού προκαλώντας αφαίμαξη του εθνικού πλούτου και εξάρτηση της χώρας.

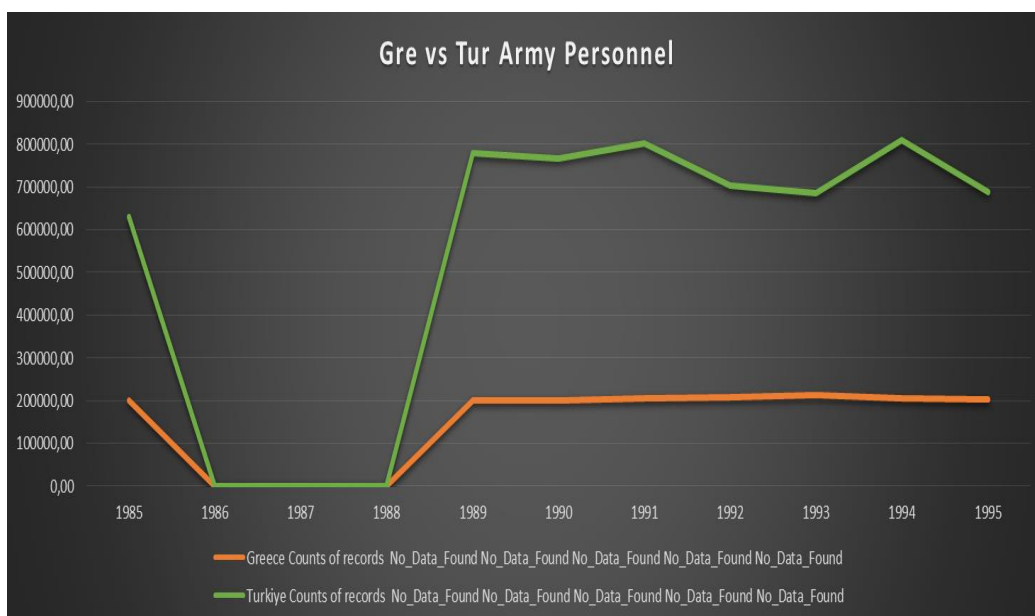
Επιπρόσθετα, στην Ελλάδα καταγράφεται έντονη δημογραφική συρρίκνωση σε αντίθεση με την Τουρκία της οποίας ο πληθυσμός αυξάνεται ραγδαία κάθε χρόνο σε μέγεθος όσο μια ολόκληρη Ελλάδα. Το δημογραφικό ζήτημα είναι κομβικό για την Ελλάδα δεδομένου ότι αποτελεί νησιωτική χώρα και ως εκ τούτου ο πληθυσμός της είναι διάσπαρτος σε αντίθεση με την Τουρκία που είναι ηπειρωτική χώρα. Οι άμεσες συνέπειες του μεγέθους του πληθυσμού αποτυπώνονται και στο στρατιωτικό δυναμικό των δύο κρατών.

Στο ακόλουθο σχεδιάγραμμα απεικονίζεται το πλήθος του στρατιωτικού δυναμικού συνολικά ανά χώρα. Η διεύρυνση της απόστασης μεταξύ τους αποτυπώνει την επέκταση του τουρκικού γεωπολιτικού δυναμικού και την αντίστοιχη συρρίκνωση του ελληνικού γεωπολιτικού δυναμικού.

¹³⁹Θ. Τζήμας, *Η Ελλάδα και Ελληνισμός στη μετααμερικανική εποχή*, ό.π. 257

	Greece	Turkiye
Year	Counts of records	Counts of records
1980	No_Data_Found	No_Data_Found
1981	No_Data_Found	No_Data_Found
1982	No_Data_Found	No_Data_Found
1983	No_Data_Found	No_Data_Found
1984	No_Data_Found	No_Data_Found
1985	201500,00	630000,00
1986	No_Data_Found	No_Data_Found
1987	No_Data_Found	No_Data_Found
1988	No_Data_Found	No_Data_Found
1989	201000,00	780000,00
1990	201000,00	769000,00
1991	205000,00	804000,00
1992	208000,00	704000,00
1993	213000,00	686000,00
1994	206000,00	811000,00
1995	201800,00	690000,00

Πίνακας 7: δεδομένα για το πλήθος των στρατιωτικών δυνάμεων ανά χώρα συνολικά (Στρατός ξηράς, Αεροπορία, Ναυτικό)¹⁴⁰

Διάγραμμα 6

¹⁴⁰ Πηγή των δεδομένων είναι η database: <https://www.sipri.org/databases/milex> Σε καμία βάση δεν διαχωρίζεται το προσωπικό που υπηρετεί ξεχωριστά σε μία δύναμη. Λ.χ στην Ελλάδα, το 1989, πάντα σύμφωνα με τη βάση, υπηρετούν στον στρατό 201 χιλ. άνθρωποι. Αυτό δεν διαχωρίζεται με κάποιο τρόπο, πόσοι από αυτούς/αυτές υπηρετούν στον στρατό ξηράς, στο ναυτικό ή την αεροπορία. [ημερ. πρόσβασης :23/8/2023]

Εν κατακλείδι, στο Επίμετρο ο Π. Κονδύλης ανέλυσε ένα σενάριο ελληνοτουρκικού πολέμου με την ανάλυση του να περιορίζεται όπως γράφει απλά σε επιχειρησιακές απόψεις. Τόνισε μάλιστα ότι οι πολεμικές ενέργειες που περιγράφει αναφέρονται σε ένα χρόνο, όπου όλα τα άλλα μέσα έχουν εξαντληθεί και ο πόλεμος πλέον είναι αναπόφευκτος.

Αρχικά αναφέρεται στα τρία πιθανά θέατρα επιχειρήσεων της Θράκης, του Αιγαίου και της Κύπρου. Λαμβάνοντας υπόψη το γεωπολιτικό ανισοζύγιο μεταξύ των δύο χωρών και την γεωγραφία του ελληνικού κράτους με τον νησιωτικό και ηπειρωτικό χώρο, θεωρεί ότι η ελληνική πλευρά για να έχει τις μέγιστες πιθανότητες επιτυχίας, θα πρέπει όσον αφορά το μέτωπο του Έβρου, λόγω και της μορφολογίας του εδάφους, να επιδιώξει μια γρήγορη προέλαση στην ανατολική Θράκη με στόχο εδαφικά κέρδη ως αντίβαρο σε πιθανές απώλειες σε άλλες περιοχές. Από τουρκικής πλευράς, μια στρατιωτική επιχείρηση στη Θράκη θα έχει το χαρακτήρα υποστήριξης της επιχείρησης στο Αιγαίο, η οποία είτε θα περιοριστεί στην στρατηγική άμυνα είτε θα αποσκοπεί στη μέγιστη καταστροφή των ελληνικών δυνάμεων, η οποία θα εξαρτηθεί και από την κατάσταση της εθνικής ισχύος της Ελλάδας.¹⁴¹ Επιπλέον στο θέατρο επιχειρήσεων του Έβρου θα ενεργήσει η 1^η στρατιά με τομέα ευθύνης την Ανατολική Θράκη με περιορισμένη αεροπορική υποστήριξη δεδομένου ότι το πλήθος των μαχητικών αεροσκαφών θα επιχειρήσουν επ' ωφελεία της στρατιάς Αιγαίου.¹⁴²

Επομένως, η ελληνική πλευρά θα πρέπει να δράσει τάχιστα, με μεγάλη ισχύ πυρός και με την συνδρομή μαχητικών καθώς το κρίσιμο όπλο θα είναι η αεροπορία επειδή το πρώτο πλήγμα και η εναρκτήρια φάση του πολέμου θα βαρύνουν αποφασιστικά στην έκβαση.¹⁴³

Στο μέτωπο του Αιγαίου και της Κύπρου, όπως υποστηρίζει, η μόνη ενέργεια που θα μπορούσε να αποφέρει εδαφικά οφέλη θα ήταν η κατάληψη της Ίμβρου και της Τενέδου με την σύμπραξη ναυτικού και αεροπορίας. Σε ότι αφορά την Κύπρο, η Ελλάδα θα μπορούσε να κάνει κάτι μόνο με την στήριξη του κυπριακού λαού εφόσον θα ήταν διατεθειμένος να πολεμήσει.

Επιπλέον, δεδομένου του γεωγραφικού κατακερματισμού του ελληνικού χώρου, η ελληνική πλευρά θα πρέπει να επικεντρωθεί αποκλειστικά στην συντριβή του κύριου όγκου των εχθρικών δυνάμεων και μάλιστα πριν προλάβουν να

¹⁴¹ Χ. Μηνάγιας, *Απόρρητος Φάκελος Τουρκία*, Η εθνική στρατηγική της Τουρκίας, ο.π 196

¹⁴² Χ. Μηνάγιας, *Απόρρητος Φάκελος Τουρκία*, Η εθνική στρατηγική της Τουρκίας, ο.π 206

¹⁴³ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π. 401

αναπτυχθούν πλήρως.¹⁴⁴ Γι αυτό θα πρέπει να καλύπτει το σύνολο της τουρκικής επικράτειας και όχι μόνο τα θέατρα πολέμου με ικανή δύναμη πυρός και πυραυλικά συστήματα μεγάλου βεληνεκούς. Με δεδομένη την τουρκική υπεροχή ποσοτικά και τεχνολογικά, για να υπάρξουν πιθανότητες στρατιωτικής νίκης, η Ελλάδα θα πρέπει να καταφέρει το πρώτο πλήγμα αιφνιδιάζοντας τον εχθρό με την άσκηση σαρωτικών μαζικών πληγμάτων μέσα σε σύντομο χρονικό πλαίσιο. Γιατί όποιος επιτίθεται αυτός πλεονεκτεί και είναι απόλυτα απαραίτητο να τολμάς τα πάντα στην αποφασιστική στιγμή.¹⁴⁵

Σύμφωνα με τον Κ. Γρίβα, τα στρατηγικά πλήγματα ορίζονται ως τέτοια από την επίδραση που έχουν πάνω στην υπόσταση του αντιπάλου και κυρίως από το αν προωθούν τους στόχους που έχουμε θέσει. Συνεπώς, η Ελλάδα θα πρέπει να συγκεντρώσει πυρά υψηλής καταστρεπτικότητας σε συγκεκριμένους χώρους ώστε να μπορέσει να εκπέμψει μεγάλο όγκο πυρών σε όλο το εύρος και βάθος της εχθρικής πλευράς με στόχο την προσβολή στρατιωτικών στόχων.¹⁴⁶ Αποτελέσματα μεγάλης κλίμακας δύσκολα θα μπορούσαν να επιτευχθούν εναντίον της στρατιωτικής ισχύος της Τουρκίας καθώς αυτό θα απαιτούσε ικανότητες προσβολής πολιτικών υποδομών.

Ο αιφνιδιασμός όμως και η προσβολή στρατιωτικών στόχων θα διατηρούσε το πλεονέκτημα υπέρ της Ελλάδας και τη διατήρηση του status quo τη δεδομένη στιγμή.

Συμπερασματικά, η τοποθέτηση του Π. Κονδύλη εκκινείται από μια ιστορική και πολιτική ανάλυση της ελληνικής πραγματικότητας και των παθογενειών της. Με βάση τους συσχετισμούς ισχύος, διατυπώνει το επιχειρησιακό σχέδιο του πρώτου πλήγματος, το οποίο προτάσσει ως νόμιμη άμυνα. Ο Clausewitz, υποστηρίζει ότι ο χαρακτήρας ενός πολέμου διαμορφώνεται πάνω στη βάση της συνολικής επισκόπησης των συνθηκών και των ατομικών γνωρισμάτων της στιγμής.¹⁴⁷ Η ιδιομορφία της περίπτωσης υπαγορεύει τον σκοπό και τα μέσα του, από την εκμηδένιση του εχθρού μέχρι την παθητική αναμονή των πληγμάτων του.¹⁴⁸

Το μέγεθος δε του σκοπού, μετριέται με βάση την έκταση των δυνατοτήτων εκείνου που θέτει τον σκοπό αυτό.¹⁴⁹ Η Ελλάδα, δεν είχε τις δυνατότητες για ένα

¹⁴⁴ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ο.π. 395

¹⁴⁵ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ο.π. 245

¹⁴⁶ Κ. Γρίβας, *Η νέα στρατιωτική επανάσταση και η ελληνική αμυντική στρατηγική*, ό.π. 531

¹⁴⁷ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π., 96

¹⁴⁸ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π., 103

¹⁴⁹ Π. Κονδύλης, *Θεωρία του Πολέμου*, ό.π., 100

γενικευμένο πόλεμο και γι' αυτό ο Π. Κονδύλης προτείνει τη λύση του πρώτου πλήγματος. Γιατί για τον ίδιο, «η ιδέα ως σύμβολο εκπληρώνει ικανοποιητικά το έργο της όταν και μόνη η αναφορά σε αυτήν μπορεί να θυμίσει στην ύπαρξη τη συγκεκριμένη της κατάσταση, τους φίλους της και τους εχθρούς της για να την προδιαθέσει ή να την παρακινήσει αντίστοιχα».¹⁵⁰

Ωστόσο, μέσα από μια ψυχρή αποτίμηση των δεδομένων, η θεωρία αποτροπής του Κονδύλη δεν είναι εφαρμόσιμη, όχι γενικά, αλλά για την Ελλάδα. Και τούτο διότι, το ελληνικό κράτος έχει τεράστια προβλήματα σε όλα τα επίπεδα και η οποιαδήποτε σύγκριση με την Τουρκία είναι εις βάρος του. Η Ελλάδα δεν έχει την απαιτούμενη ποιοτική οργάνωση και ανεξαρτησία, προκειμένου να φέρει εις πέρας την υψηλή στρατηγική αποτροπής του εχθρού.

¹⁵⁰ Π. Κονδύλης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, ό.π., 162

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Γεωστρατηγική Σύνθεση

5.1 Οι έννοιες της Γεωστρατηγικής στον Κονδύλη και στον Μάξη: Συγκλίσεις – Αποκλίσεις

Στη μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης οι ορισμοί της Γεωπολιτικής και της Γεωστρατηγικής έχουν απόλυτα διασαφηνιστεί. Η Γεωστρατηγική λειτουργεί ως η διαδοχική φάση της γεωπολιτικής ανάλυσης της οποίας η ποιοτική και ποσοτική φύση των αποτελεσμάτων μπορεί να αξιοποιηθεί από έναν δρώντα.¹⁵¹ Συγκεκριμένα, η γεωστρατηγική αντιστοιχεί στην εργαλειακή χρήση της γεωπολιτικής ανάλυσης και στην αξιοποίηση της με στόχο την απολαβή του μεγαλύτερου δυνατού εθνικού οφέλους.¹⁵²

Η γεωστρατηγική προσδιορίζεται από τον καθηγητή Ι. Μάξη ως η εφαρμογή του υποδείγματος των γεωπολιτικών προβλέψεων με υποκειμενική εθνοκρατική οπτική και αφορά σε ένα διακριτό στάδιο ανάλυσης της μεθοδολογίας της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης.

Ο Ι. Μάξης διακρίνει την Γεωπολιτική ως επιστημονικό θεματικό κλάδο και ως αναλυτική προσέγγιση συνδεδεμένο με τον κλάδο της γεωγραφίας από την γεωστρατηγική ως πεδίο πραξολογίας και υποκειμενικών δυνητικών εφαρμογών των αρχών της γεωπολιτικής ανάλυσης. Η Γεωπολιτική, συνεπώς, δεν έχει ‘πατρίδα’ ενώ η Γεωστρατηγική έχει ‘πατρίδα’ και έχει επίσης ‘εθνικούς’ άρα ιδεολογικοπολιτικούς στόχους.

Αντίθετα, στην ανάλυση του Π. Κονδύλη οι έννοιες αυτές δεν είναι απόλυτα διαχωρισμένες. Τα όρια μεταξύ τους δεν είναι ξεκάθαρα ώστε παρατηρείται σύγχυση μεταξύ ανάλυσης και διατύπωσης προτάσεων προς όφελος ενός κρατικού δρώντα. Αν και μέριμα του Π. Κονδύλη είναι να παραμείνει εντός των ορίων της περιγραφής και της αξιολογικής ελευθερίας δίχως να αποδέχεται ιδεολογικώς προσανατολισμένες αξιώσεις, στην περίπτωση του Επιμέτρου η μέριμα για την τύχη του ελληνισμού τον οδηγεί σε απομάκρυνση από την ουδετερότητα του και την ψυχρή ανάλυση και την μεταβάλλει σε εργαλείο μιας συνεκτικής εθνικής στρατηγικής με στόχο την βιωσιμότητα και την διαφύλαξη του έθνους. Δηλαδή δεν περιορίζεται στην περιγραφή των συσχετισμών ισχύος αλλά καταλήγει να παράγει μια πρόταση

¹⁵¹ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 85

¹⁵² Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 167

πολιτικής για την Ελλάδα. Επομένως, στην συγκεκριμένη περίπτωση ο Π. Κονδύλης λειτουργεί ως γεωστρατηγιστής προς όφελος του εθνικού συμφέροντος της Ελλάδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: Συμπεράσματα - Επίλογος

Ο Π. Κονδύλης τον υπαρκτό κόσμο τον εκλαμβάνει ως δεδομένο όπως συγκροτήθηκε και διαμορφώθηκε στην διαδρομή της ιστορίας και όπως εξελίσσεται σύμφωνα με τις πολιτικοανθρωπολογικές προϋποθέσεις κάθε κοινωνίας. Η επιστήμη της ιστορίας είναι δυνατόν να θεωρηθεί ως ένα σύνολο πολυάριθμων περιπτώσεων μελέτης διακρατικής κατανομής ισχύος οι οποίες εντοπίζονται στην διάσταση του παρελθόντος. Κατά συνέπεια η ιστορία δύναται ως ερευνητικός κλάδος να συνδυάζεται με την γεωπολιτική με θετικά για την επιστημονική έρευνα αποτελέσματα.¹⁵³ Επομένως, αμφότερα τα δύο πεδία συνιστούν συμπληρωματικές προσεγγίσεις με κεντρικό άξονα την περιγραφή και τον προσανατολισμό στην Θουκυδίδεια οντολογία.

Σε θεωρητικό επίπεδο εκκινούνται από την ανάλυση των συσχετισμών ισχύος και την ερμηνεία των φαινομένων της διεθνούς πολιτικής. Η διαφορά μεταξύ τους έγκειται στο ότι προσεγγίζουν εννοιολογικώς με διαφορετικό τρόπο την ερμηνεία της διεθνούς πραγματικότητας. Δηλαδή με διαφορετικό εννοιολογικό σύστημα και διαφορετική μεθοδολογική εργαλειοθήκη.

Σε ότι αφορά την Ελλάδα, από τα στοιχεία που παραθέτει ο Π. Κονδύλης, συμπεραίνεται η στρατιωτική κατωτερότητα της έναντι της Τουρκίας, η οποία προκειμένου να αναστραφεί θα πρέπει να πλαισιωθεί από οικονομικές και πολιτικές προϋποθέσεις. Κανένα κράτος δεν μπορεί να πετύχει τους στόχους του χωρίς ηγεσία και λαό αποφασισμένο να στρατευθούν σε δεδομένο χώρο και χρόνο.¹⁵⁴

Η ετοιμότητα βέβαια ενός λαού να υπερασπιστεί την ελευθερία του συναρτάται με την διαχρονικά σμιλευμένη πολιτική ανθρωπολογία του και την ύπαρξη εσωτερικής συνοχής γύρω από κοσμοθεωρίες, ηθικές επιταγές και θεμελιώδεις συλλογικούς σκοπούς. Αυτά δεν είναι τα ίδια για όλα τα έθνη. Και όπως η ιστορία διδάσκει, αυτό που μετράει είναι το σχήμα σκέψης, οι στάσεις ψυχής και πνεύματος.

Με δεδομένο το άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές γίνεσθαι και τον ενιαίο του χαρακτήρα καταλήγει πως η Ελλάδα θα πρέπει να ακολουθήσει αλλαγές τόσο στην εσωτερική όσο και στην διεθνή της πολιτική προκειμένου να ισχυροποιηθεί ως έθνος και ως κράτος. Βέβαια, «η διαμόρφωση της διεθνούς πολιτικής περνά μέσα

¹⁵³ Ι. Κωτούλας, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 88

¹⁵⁴ Θ. Τζήμας, *Η Ελλάδα και Ελληνισμός στη μετααμερικανική εποχή*, ό.π., 17

από τις δυνατότητες του πολιτικού συστήματος να προβλέψει, να σχεδιάσει, να εμπνεύσει και να κινητοποιήσει». Το πολιτικό σύστημα όμως όπως έχει διαχρονικώς δομηθεί δεν μπορεί να επιτελέσει τέτοιο ρόλο. Η δομική διαφθορά και η εξάρτηση συνιστούν ένα αλληλοτροφοδοτούμενο συνεχές με αρνητικές συνέπειες για την χώρα.¹⁵⁵

¹⁵⁵ Θ. Τζήμας, *Η Ελλάδα και Ελληνισμός στη μετααμερικανική εποχή*, ό.π., 248

Βιβλιογραφία

Αμάραντος, Σωτήρης, *Η βούληση της ισχύος στον στοχασμό του Παναγιώτη Κονδύλη*, Αθήνα: Παπαζήσης, 2021

Γρίβας, Κωνσταντίνος, *Η νέα στρατιωτική επανάσταση και η ελληνική αμυντική στρατηγική*, Αθήνα: Λιβάνης, 2019

Ευαγγελόπουλος Γ., Μπογιατζής Β., Νούτσος Π., Παπανικολάου Μ., *Παναγιώτης Κονδύλης: Ένας στοχαστής ενάντια στις βεβαιότητες*, Αθήνα: Ευρασία, 2016

Καραμπελιάς, Γιώργος, *Παναγιώτης Κονδύλης: Μια διαδρομή*, Αθήνα: Εναλλακτικές Εκδόσεις, 2020

Κονδύλης, Παναγιώτης, *Πλανητική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο*, Αθήνα: ΘΕΜΕΛΙΟ, [1992] 2011²

Κονδύλης, Παναγιώτης, *ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΗ*, Αθήνα: Στιγμή, 2012

Κονδύλης, Παναγιώτης, *Η παρακμή του αστικού πολιτισμού*, Αθήνα: Θεμέλιο, [1991], 2007³

Κονδύλης, Παναγιώτης, *Θεωρία του Πολέμου*, Αθήνα: Θεμέλιο, [1997] 2017⁵

Κονδύλης, Παναγιώτης, *Από τον 20ο στον 21ο αιώνα: Τομές στην πλανητική πολιτική περί το 2000*, Αθήνα: Θεμέλιο, [1998] 2000²

Κουσκουβέλης, Ηλίας, *Εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις*, Αθήνα: Ποιότητα, 2007⁵

Κωτούλας, Ιωάννης, *Εισαγωγή στην Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, Αθήνα: Λειμών, 2021

Λαυραντώνης, Αντώνης, *Τα διαμορφωτικά χρόνια του Π. Κονδύλη*, Αθήνα, Σημειώσεις 54, 2000

Μάξης, Ιωάννης Θ., *Γεωπολιτική προσέγγιση για ένα νέο Ελληνικό Αμυντικό Δόγμα*, Αθήνα: Παπαζήσης, 2006

Μάζης, Ιωάννης Θ., *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής, το Νεοθετικιστικό Πλαίσιο*, Αθήνα: Παπαζήσης, 2012

Μάζης, Ιωάννης Θ., *Η Γεωπολιτική Θεωρία και Πράξη*, Αθήνα: Παπαζήσης-ΕΛΙΑΜΕΠ, 2002

Μάζης Ι., Τρούλης Μ., Δωματιώτη Ξ., *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, Αθήνα: Λειμών, 2019

Mearsheimer, John J, *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*, Αθήνα: Ποιότητα, 2007

Μηνάγιας, Χρήστος, *Απόρρητος Φάκελος Τουρκία*, Η εθνική στρατηγική της Τουρκίας, Θεσ/νίκη: Κάδμος, 2014

Πλατιάς, Αθανάσιος, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, Αθήνα: ΕΣΤΙΑ, 2018⁷ [1999]

Τζήμας, Θέμης, *Η Ελλάδα και Ελληνισμός στη μετααμερικανική εποχή*, Αθήνα: Τόπος, 2022

Φούσκας, Βασίλης Κ., *Τουρκικός Ιμπεριαλισμός και Αποτροπή*, Αθήνα: ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, 2022

Έρευνα

https://www.huffingtonpost.gr/entry/to-doyma-toe-eniaioe-amentikoe-choroe-kai-e-semmachia-elladas-yallias_gr

<https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/28572>

<https://kondylis.wordpress.com/2018/02/03/sam/>

<https://ifestos.edu.gr/> <https://ifestos.edu.gr/2022/06/09/>

«Οι γεωπολιτικοί πυλώνες (κατά την Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση), που επηρέασαν την διαδικασία λήψης αποφάσεων για την σοβιετική επέμβαση στο Αφγανιστάν, τον Δεκέμβριο του 1979» διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://repository.unic.ac.cy/archive/item/1529?lang=en>

<https://www.sipri.org/databases/milex>